

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Bakalářská práce

Martin Šubrt

**Britsko-kanadské vztahy 1931–1940: Od Westminsterského statutu
k Ogdensburgské smlouvě**

**British-Canadian Relations 1931–1940: From the Statute of
Westminster to the Treaty of Ogdensburg**

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslav Valkoun, Ph.D.

Poděkování

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu práce PhDr. Jaroslavu Valkounovi, PhD. za jeho trpělivost, cenné rady a veškerou pomoc, kterou mi během psaní této práce poskytl.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 8. srpna 2017

.....
Martin Šubrt

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zaměřuje na analýzu vývoje zahraničněpolitických vztahů mezi Velkou Británií a Kanadou od přijetí Westminsterského statutu v obou zemích roku 1931 do uzavření obranné smlouvy mezi Kanadou a Spojenými státy americkými v Ogdensburgu v srpnu roku 1940. Práce zkoumá přístup obou zemí ke klíčovým událostem zvoleného období jako byly: Velká hospodářská krize, imperiální ekonomická konference v Ottawě v roce 1932, finanční problémy dominia Newfoundland, imperiální konference v Londýně roku 1937 a hrozby válečnému střetu ve světě. Když v září 1939 vypukla druhá světová válka, vstoupila do ní Kanada po boku své mateřské země. Rychlé změny měly však za následek přibližování Kanady ke Spojeným státům americkým v ekonomické i vojenské oblasti.

Klíčová slova

Kanada, William Lyon Mackenzie King, britsko-kanadské vztahy, kanadsko-americké vztahy, Commonwealth, Newfoundland, Westminsterský statut, Ogdensburgská smlouva

Abstract

This bachelor thesis analyses the development of political relations between Great Britain and Canada in the era between the Statute of Westminster in both countries (1931) and the signing of the defensive agreement in Ogdensburg between Canada and the United States of America (August 1940). The thesis discusses the attitude of both countries to the key events and developments of the period: the Great Depression, the Imperial Economic Conference in Ottawa (1932), the financial problems of the Dominion of Newfoundland, the Imperial Conference in London (1937) and the threat of another world war. When the Second World War started in September 1939, Canada joined the war on the side of its mother country. The rapid changes, however, had made Canada move closer to the United States of America in the economic and military spheres.

Key words

Canada, William Lyon Mackenzie King, british-canadian relations, canadian-american relations, Commonwealth, Newfoundland, Statute of Westminster, Ogdensburg Agreement

Obsah

Úvod.....	7
1. Kanadské úsilí o nezávislou zahraniční politiku.....	10
2. Imperiální vazby v době Velké hospodářské krize	16
2.1. Ottawská ekonomická konference	16
2.2. Otázka Newfoundlandu.....	22
3. Kanada a britská politika appeasementu.....	26
3.1. Sankce proti Itálii	26
3.2. Imperiální konference v roce 1937	30
3.3. Britsko-kanadské vztahy od roku 1937 do začátku druhé světové války	33
4. Spojené království a Kanada na začátku druhé světové války	40
4.1. Společný vstup do války	40
4.2. Cesta k Ogdensburgu	44
Závěr	48
Seznam použité literatury	51

Úvod

Období od přijetí Westminsterského statutu ve Velké Británii i Kanadě v prosinci roku 1931 do uzavření dohody o společné obraně mezi kanadským premiérem Williamem Lyonem Mackenzie Kingem a americkým prezidentem Franklinem Delano Rooseveltem ve městě Ogdensburg během srpna roku 1940 znamenalo pro Spojené království i Kanadu řadu změn ve směřování jejich zahraniční politiky. Obě události jsou pak považovány za určité mezníky ve vývoji britsko-kanadských, respektive kanadsko-amerických vztahů. Pokud lze vnímat Westminsterský statut jako institucionální nástroj k upravení britsko-dominionálních vztahů, tak smlouvu z Ogdensburgu lze považovat za kanadské vyjádření proměny vztahů ke svému jižnímu sousedovi.

Mým cílem v této práci je analyzovat proměnu vztahů mezi Velkou Británií a jejím nejstarším dominiem od prosince 1931 do srpna 1940. V práci bych chtěl podrobit analýze společné vazby mezi oběma zeměmi v období, kdy byla Kanada v zahraniční politice na Spojeném království nezávislou zemí, ale také jakým způsobem probíhal proces většího napojení Kanady na Spojené státy americké a v jakých oblastech k tomu docházelo. Vzhledem k rozsáhlosti tématu jsem se rozhodl zaměřit především na hlavní události, které měly vliv na britsko-kanadské vztahy.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první z nich jsem se přiměřeně k rozsahu práce zabýval komplexním uvedením do problematiky vývoje britsko-kanadských vztahů před rokem 1931 a úsilím Kanadčanů o vlastní zahraniční politiku, která jim pak byla potvrzena Westminsterským statutem. Zanalyzoval jsem nejvýznamnější události, které měly vliv na formování britsko-kanadských vztahů po první světové válce, což by mělo čtenáři přispět k lepší orientaci v práci.

Druhá kapitola se zaměřuje především na ekonomické vazby mezi oběma zeměmi v období světové hospodářské krize. Analyzoval jsem ideu preferenčního systému v Britském impériu, která došla naplnění ve smlouvách, vzešlých z imperiální ekonomické konference v Ottawě. Z hlediska ekonomických otázek jsem se v této části práce věnoval i analýze otázky, jakým způsobem přistupovala Velká Británie i Kanada k hospodářským problémům dominia Newfoundland v širších souvislostech.

Hlavním tématem třetí kapitoly byl vztah Velké Británie a Kanady ve druhé polovině 30. let 20. století, tj. v době tzv. britské politiky appeasementu. Zde jsem sledoval kanadský přístup k britské diplomacii, jejímž hlavním cílem tehdy bylo zabránění ozbrojenému konfliktu. Pozornost jsem věnoval zvláště projednávání ropných sankcí proti Itálii v rámci Společnosti

národů, kde svou roli sehrálo jak Spojené království i Kanada, dále poslední imperiální konferenci v Londýně roku 1937 a vývoji britsko-kanadských vztahů v době rostoucího mezinárodního napětí před druhou světovou válkou.

Poslední kapitola se věnuje problematice vstupu Kanady po boku mateřské země do druhé světové války a procesu konečného příklonu kanadské ekonomiky a obranné politiky ke Spojeným státům americkým. Zvláště se proto věnuji okolnostem vzniku dohody z Ogdensburgu mezi kanadským ministerským předsedou Mackenzie Kingem a americkým prezidentem Franklinem Delano Rooseveltem, která měla za následek vytvoření Stálého společného obranného výboru. Vzhledem k rozsahu práce jsem se detailně nezabýval čistě domácí britskou a kanadskou politickou scénou, pokud se nejednalo o záležitosti, které ovlivnily britsko-kanadské vztahy.

Pro účely práce jsem čerpal z dostupných zdrojů v českém a především v anglickém jazyce. Ke zvolené problematice existuje množství odborné literatury i dalších zdrojů. Nechal jsem si zaslat několik dokumentů z britského Národního archivu (*The National Archives*) v Londýně. Pracoval jsem se skupinou archivních materiálů *Cabinet Office* z vládních jednání (*Cabinet Office*). Jednalo se hlavně o dokumenty, zabývající se kanadskou a imperiální obrannou politikou, z řad CAB 21 a CAB 104.¹ Také jsem využil dokumenty z britského ministerstva pro dominiální záležitosti (*Dominion Office*). Zde se jednalo o skupinu archivních materiálů z řady DO 35, kde se vyskytovaly dokumenty vztahující se ke kanadskému vstupu do druhé světové války.

Z monografií v anglickém jazyce se zvolenému tématu nejvýrazněji věnuje druhý svazek *Canada and the Age of Conflict: a History of Canadian External Policies*² od kanadského historika Charlese Perryho Staceyho. Tento autor je rovněž autorem dalších děl týkajících se zvoleného tématu, z nichž za zmínku určitě stojí obsáhlá monografie o kanadské účasti ve druhé světové válce *Arms, Men and Governments: The War Policies of Canada 1939–1945*.³ Ohledně vývoje Newfoundlandu jsem čerpal z *Newfoundland in the North Atlantic World, 1929–1949*⁴ od Petera Nearyho. Kromě monografií jsem mnohokrát také vycházel z odborných článků na různá dílčí témata.

V české historiografii nenalezneme na zvolené téma tolik zdrojů jako v anglickém jazyce, ale přesto stojí řada česky psaných děl, dotýkajících se aspoň okrajově zvoleného

¹ The National Archives (dále jen TNA), Cabinet Office (dále jen CAB) 104/18 – Imperial Defence: Dominions and Imperial Defence Policy; TNA, CAB 104/19 – Imperial Defence: Dominions and Imperial Defence Policy.

² STACEY, C. P., *Canada and the Age of Conflict: a History of Canadian External Policies, Volume: 2, 1921–1948, The Mackenzie King Era*, Vol. 2, Toronto 1981.

³ STACEY, C. P., *Arms, Men and Governments: The War Policies of Canada 1939–1945*, Ottawa 1970.

⁴ NEARY, P., *Newfoundland in the North Atlantic World, 1929–1949*, Kingston – Montreal 1988.

tématu, za zmínku. Českým čtenářům nabízí stručné seznámení s historií Kanady Magdalena Fiřtová.⁵ Mnohem rozsáhlejší syntézou jsou pak *Dějiny Kanady*⁶ od Lenky Rovné a Miroslava Jindry. Problémem u obou děl je ovšem fakt, že se snaží obsáhnout dlouhé období a ke zvolenému tématu zde nalezneme jen stručné informace, proto jsem se rozhodl s těmito syntézami nepracovat a vycházet z odborné literatury. Z děl, které se zaměřují především na Velkou Británii a její politiku, jež je pro zkoumané období klíčová, bych rád vyzdvihl monografii *Neville Chamberlain: od usmiřování k válce: britská zahraniční politika, 1937–1940*⁷ od Jiřího Ellingera, která interpretuje v širších souvislostech britskou politiku appeasementu. Z děl přeložených do českého jazyka bych rád zmínil i knihu Petera Nevilla *Hitler a Appeasement: Britský pokus zabránit druhé světové válce*.⁸

⁵ FIŘTOVÁ, M., *Kanada*, Praha 2014.

⁶ ROVNÁ, L. – JINDRA, M., *Dějiny Kanady*, 2. vyd., 2012.

⁷ ELLINGER, J., *Neville Chamberlain: od usmiřování k válce: britská zahraniční politika, 1937–1940*, Praha 2009.

⁸ NEVILLE, P., *Hitler a Appeasement: Britský pokus zabránit druhé světové válce*, Líbeznice 2008.

1. Kanadské úsilí o nezávislou zahraniční politiku

Na britsko-kanadské vztahy lze ve zkoumaném období nahlížet z více možných úhlů pohledu. Můžeme je vymezit jako politické vztahy mezi mateřskou zemí a její bývalou kolonií, přetvořenou na tzv. dominium nebo o nich mluvit jako o mezinárodních vztazích dvou zemí, spojených vzájemnými tradicemi i relativní geografickou blízkostí ve společném uskupení, ať už mluvíme o Britském impériu nebo o Commonwealthu. Britsko-kanadské vztahy ovšem často tvořily jen část mnohem širších vztahů mezi zeměmi v Britském společenství národů. K tomu bychom měli přihlídnout, pokud se zaměříme na hledání kanadské „nezávislosti“. Užívání tohoto pojmu může být trochu problematické, protože je celkem složité přesně určit, od kdy lze považovat Kanadu za suverénní stát v mezinárodním kontextu. Mezníků a důležitých událostí nabízejících výchozí bod pro kanadskou nezávislost existuje samozřejmě celá řada, ale mnohem přesněji lze určit její cestu k nezávislosti jako postupný proces ve vztahu mezi Velkou Británií a Kanadou.

Vnímání Kanady jako nedílné součásti impéria se měnilo od doby, kdy Zákon o Britské Severní Americe (*British North America Act*) z roku 1867 spojil čtyři britské korunní kolonie v autonomní dominium, a kdy se jeho pozice více *de iure* konkretizovala. Z kolonie se tak postupně stala Kanada silným partnerem. Vzhledem k přímému sousedství s novou světovou velmocí, Spojenými státy americkými, začalo být jasné, že Velká Británie nemůže být pro Kanadu nejdůležitějším spojencem navždy. Otevřely se proto pomyslné dveře pro jasnější definování jejího mezinárodního postavení, se kterým je spojené úsilí kanadských představitelů o nezávislou zahraniční politiku na mateřské zemi.

Počátky sebevědomého postavení Ottawy vůči Londýnu můžeme vypořádat během první světové války. Britský premiér David Lloyd George totiž pod nátlakem kanadského ministerského předsedy Roberta Bordena přizval premiéry dominií,⁹ aby se podíleli na rozhodování imperiálního válečného kabinetu, zasedajícího v letech 1917–1918 souběžně s britským válečným kabinetem. Na imperiální válečné konferenci v roce 1917 byla přijata tzv. devátá rezoluce, která uznala Kanadu a ostatní dominia jako „autonomní národy imperiálního společenství s právem mít adekvátní hlas v zahraniční politice.“¹⁰

Po skončení války Britové dovolili vedoucím představitelům dominií, aby se účastnili jednání na Pařížské mírové konferenci. Kanadáné zde měli dvojí zastoupení ve dvou sekcích,

⁹ Na počátku 20. století přestala být Kanada jediným dominiem. Status dominia postupně získaly Australský svaz (1901), Nový Zéland (1907), Newfoundland (1907) a Jihoafrická unie (1910).

¹⁰ THOMPSON, J. H., *Canada and the 'Third British Empire', 1901–1939*, in: BUCKNER, P., *Canada and the British Empire*, New York 2008, s. 98.

neboť byli součástí delegace Britského impéria, ale zároveň mohli mít na konferenci jako válčící strana se zvláštními zájmy dva zplnomocněné zástupce.¹¹ Kvůli těmto ústupkům si kanadští politici uvědomili, že jejich země je schopna ovlivňovat imperiální i mezinárodní politiku.¹² Dosud si totiž kanadští ministerští předsedové ve velkém rozsahu nenárokovali podíl na zahraniční politice Britského impéria a spokojili se s autonomií a pravomocemi nad vlastním územím. Vedoucí političtí představitelé Spojeného království předtím o větším zapojení Kanady a dalších dominií do mezinárodní politiky zase příliš neuvažovali, jelikož je považovali za příliš nezkušené pro řešení složitých zahraničněpolitických otázek.¹³

Po Velké válce se ovšem situace změnila. Kanada se stala společně se svou mateřskou zemí zakládajícím členem Společnosti národů. Názory na společnou imperiální zahraniční politiku se začaly mezi Londýnem a Ottawou rozcházet na poválečné imperiální konferenci v roce 1921, kde se kanadský ministerský předseda z konzervativní strany Arthur Meighen stavěl odmítavě k obnovení britsko-japonského námořního spojení, jelikož se obával, že by mohlo kvůli tomu dojít k poškození vztahů se Spojenými státy americkými.¹⁴

Na počátku dvacátých let 20. století se projevovaly další neshody v názorech na společnou imperiální zahraniční politiku. Vztahy mezi mateřskou zemí a kanadským dominiem se výrazně zhoršily na podzim roku 1922 následkem tzv. Chanacké krize, během níž nově zvolený kanadský ministerský předseda z liberální strany William Lyon Mackenzie King, který na konci prosince 1921 vystřídal v čele vlády Arthura Meighena, vystoupil proti požadavku britského ministra pro kolonie Winstona Churchilla o vyslání vojenského kontingentu do neutrální zóny poblíž Chanaku, kde hrozil útok tureckých jednotek na britské pozice. Mackenzie King podmínil účast své země v případném konfliktu souhlasem kanadského parlamentu, který ovšem neměl zasedání v době, kdy měl být vojenský oddíl do problémové oblasti poslán.¹⁵ Britské zájmy na evropském kontinentu nepovažoval kanadský premiér pro svou zemi za hlavní priority. Vzniklou krizi měla řešit nová mírová smlouva s Tureckem, projednávaná na konferenci v Lausanne. Do švýcarského města nebyla ovšem Kanada a ostatní dominia pozvána. Můžeme si povšimnout, že oproti účasti na Pařížské a Washingtonské mírové konferenci to byl pro vzájemné britsko-kanadské vztahy krok zpět.

Diskuze o vlastním směru zahraniční politiky Kanady pokračovala, když došlo 2. března 1923 k podepsání tzv. Smlouvy o lovu platýzů (*the Halibut Treaty*) mezi Kanadou a Spojenými

¹¹ VALKOUN, J., *Na cestě k Westminsterскому statutu: Velká Británie, dominia a proměna Britského impéria v letech 1907–1931*, Praha 2015, s. 103.

¹² ZÁZVORKA, J., *Zahraniční politika Kanady a Spojené státy*, Diplomová práce, Praha 2010, s. 32.

¹³ VALKOUN, J., *Na cestě k Westminsterскому ...*, s. 74.

¹⁴ THOMPSON, s. 98.

¹⁵ STACEY, C. P., *A Very Double Life: The Private World of Mackenzie King*, 2nd Ed., Halifax 1985, s. 24.

státy americkými ve Washingtonu. Mackenzie King si vymohl, že danou smlouvu podepíše za jeho zemi ministr pro námořnictvo a rybolov Ernest Lapointe bez účasti zástupce Spojeného království, britského velvyslance ve Washingtonu Aucklanda Geddesa.¹⁶ Britové s tímto postupem i přes vlnu odporu nakonec souhlasili a proto je pro Kanadu tato první obchodní bilaterální smlouva, řešící otázku rybolovu v oblasti Pacifiku, považována za jeden z významných mezníků pro kanadskou zahraniční politiku.¹⁷ Následně došlo na imperiální konferenci v Londýně na podzim roku 1923 k definování postupu uzavírání smluv mezi dominií a dalšími státy, které mohly od té doby samostatně podepisovat dominiální zástupci. Došlo tím k potvrzení trendu, který započal Smlouvou o lovu platýzů.¹⁸

Kromě definování postavení dominií bylo ve 20. letech 20. století potřeba provést kroky, vedoucí ke zlepšení komunikace mezi Spojeným královstvím a dominií. V roce 1925 proto došlo k reorganizaci britského ministerstva pro kolonie, kterou velmi prosazoval vedoucí tohoto resortu Leopold Stannet Amery. Nově bylo vytvořeno samostatné ministerstvo pro dominiální záležitosti. Přestože si tím kromě zlepšení komunikace Londýna s vládami dominií Amery sliboval i rozvoj vztahů v rámci Britského impéria, v konečném důsledku tato administrativní změna příliš neovlivnila další snahy dominií o jasnější definování jejich pozice vůči Velké Británii.¹⁹

Neshody ve směřování společné imperiální zahraniční politiky mezi Ottawou a Londýnem přetrvávaly a projevy se i během locarnské konference o bezpečnostním paktu v roce 1925. K výslednému Rýnskému garančnímu paktu, řešící hranice mezi Německem a Francií a Německem a Belgií, se Mackenzie King stavěl odmítavě, jelikož se domníval, že by zámořská země neměla mít závazky v Evropě. Podle jeho poradců pro vnější vztahy Loringa Christieho a Oscara Douglase Skeltona se měla Kanada snažit získat možnost nezávislé zahraniční politiky, jelikož podle jejich názoru Velká Británie podpisem Rýnského garančního paktu přijala strategické závazky v Evropě, čímž narušila společnou imperiální politiku.²⁰

Situace v Kanadě tou dobou neshody rozhodně neutlumila. Ve volbách v roce 1925 vyhrála konzervativní strana, ale přesto se Mackenziemu Kingovi a jeho liberálům povedlo získat díky podpoře progresivní strany v lednu 1926 pro svou vládu většinu. V únoru téhož roku

¹⁶ Podrobněji VALKOUN, J., *Cesta k nezávislosti? Britsko-kanadské vztahy a důsledky uzavření americko-kanadské Platýzové smlouvy z roku 1923*, in: Dvacáté století, Vol. 8, Iss. 1, 2016, s. 162–171.

¹⁷ BERTON, P., *Canada: From Sea to Sea*, Ottawa 1958, s. 85.

¹⁸ STACEY, C. P., *Canada and the Age of Conflict...*, s. 69.

¹⁹ Podrobněji ke vzniku ministerstva pro dominiální záležitosti VALKOUN, J., *Leopold Amery a cesta ke vzniku britského ministerstva pro dominiální záležitosti: K dějinám britského kolonialismu a imperialismu na počátku 20. století*, in: TUMIS, S. – KOURA, J. – SOUKUP, J. (eds.), *Kapitoly z britských a amerických dějin: profesorovi Martinu Kovářovi k padesátým narozeninám*, Praha 2015, s. 90–104.

²⁰ VALKOUN, *Na cestě k Westminsterskému...*, s. 215.

obvinili konzervativci vládu z tolerování korupce u celních úředníků. Byl proto ustanoven vyšetřovací výbor, který měl záležitost prošetřit.²¹ Po zveřejnění závěrečné zprávy tohoto výboru konzervativci nadále napadali vládu a její ministerský předseda se obával ztráty podpory od progresivní strany. Požádal tak generálního guvernéra lorda Juliana H. G. Bynga, prvního vikomta Bynga z Vimy, o rozpuštění parlamentu a vypsání nových voleb.²² Generální guvernér se ovšem rozhodl žádosti liberálního předsedy vlády nevyhovět a pověřil vůdce konzervativců Arthura Meighena o sestavení nové vlády, která však nedostala důvěru a lord Byng tak nakonec musel vypsat nové volby.²³

Byngův postup během těchto událostí otevřel diskuzi o postavení a funkci generálního guvernéra v Kanadě. Ve volební kampani u liberálů proto dominovalo kromě ekonomických otázek rovněž téma vměšování reprezentanta britské vlády do vnitřních záležitostí země.²⁵ Generální guvernér měl zastupovat Korunu, ale také zprostředkovával komunikaci mezi kanadskou a britskou vládou. Tuto výsadu ztratil ve druhé polovině 20. let 20. století, kdy se stal pouze zástupcem panovníka v Kanadě. Jeho politické a diplomatické pravomoci se postupně přenesly na britského vysokého komisaře v Ottawě a kanadského vysokého komisaře v Londýně.²⁶

Vítězství liberálů v nových volbách způsobilo návrat Mackenzieho Kinga zpět do čela vlády. Liberální strana získala ve volbách 128 křesel a měla tak poprvé absolutní většinu.²⁸ Ovlivněn překonanou vládní krizí a sporem s generálním guvernérem odjel kanadský ministerský předseda na podzim roku 1926 do Londýna, kde se uskutečnila imperiální konference. Debaty ve Výboru pro vztahy v rámci impéria měly vést k ujasnění a přesnému definování vztahů mezi Velkou Británií a dominii. Oproti jiným dominiálním státníkům se Mackenzie King bránil tomu, aby ve výsledném prohlášení bylo užito slovo „nezávislost“, jelikož nechtěl vzbudit dojem, že Kanada usiluje o něco podobného, jako byla na počátku vzniku Spojených států amerických jejich Deklarace o nezávislosti.²⁹ Výsledkem debat a jednání se stalo sepsání Balfourovy deklarace, významného dokumentu pro další vývoj autonomie britských dominií. Podle textu této deklarace byla dominia definována jako „autonomní společenství v rámci Britského impéria s rovnoprávným postavením, jež nejsou

²¹ SHARP, W. R., *The Canadian Election of 1926*, in: *The American Political Science Review*, Vol. 21, No. 1, Feb., 1927, s. 101.

²² Tamtéž, s. 102.

²³ ESBEREY, J. E., *Personality and Politics: A New Look at the King-Byng Dispute*, in: *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 6, No. 1, Mar., 1973, s. 49–50.

²⁵ STACEY, *A Very Double Life...*, s. 25.

²⁶ FEDOROWICH, Kent, *Sir Gerald Campbell and the British High Commission in Wartime Ottawa, 1938–1940*, in: *War in History*, Vol. 18, Iss. 3, 2011, s. 359.

²⁸ STACEY, *A Very Double Life...*, s. 25.

²⁹ JUDD, D., *Impérium: Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*, Praha 1999, s. 302.

nijak podřízena jedno druhému v žádném aspektu svých vnitřních ani zahraničních záležitostí, ačkoli jsou spojena věrností Koruně a volně sdružena členstvím v Britském společenství národů...“³⁰

Sepsáním Balfourovy deklarace se podle některých hlasů zabránilo rostoucím separatistickým tendencím v Kanadě, podle mnohých ovšem o tolik převratnou změnu nešlo, ale spíše se potvrdilo to, co již bylo několik let zřejmé. Diplomatická jednota v impériu začala být pomalu opouštěna.³¹ Na důkaz potvrzení autonomie obsažené v Balfourově deklaraci vyslala Kanada své zástupce do Paříže, Tokia a Washingtonu. Nejednalo se ovšem ještě v pravém smyslu o velvyslanectví, jelikož Kanadčané nechtěli vzbudit dojem, že chtějí impérium opustit.³²

V době od 1. října do 14. listopadu roku 1930 se uskutečnila další imperiální konference v Londýně. Tou dobou již byl kanadským ministerským předsedou nový vůdce konzervativců, kteří vyhráli volby v červnu téhož roku, Richard Bedford Bennett. Mackenzie King se po téměř 9 letech v premiérském křesle uchýlil do opozice a sledoval počínání svého nástupce na jeho první zahraniční misi. Bennett se zúčastnil pro svou zemi velmi důležité imperiální konference, protože zde mělo dojít k projednání obsahu dokumentu, jenž měl právně implementovat obsah Balfourovy deklarace. Všechny členské země Britského společenství nakonec schválily text návrhu zákona nazvaného Westminsterský statut. Aby mohl nabýt platnosti, musel projít legislativním procesem v britském parlamentu, který o jeho schválení však jednal až na podzim roku 1931. Při projednávání Westminsterského statutu v Dolní sněmovně dne 20. listopadu 1931 pronesl britský ministr pro dominiální záležitosti James Henry Thomas řeč, při které návrh zákona označil za „nejvýznamnější, který byl této sněmovně předložen za posledních několik generací.“³³ Parlament konečný návrh přijal a 11. prosince 1931 připojil svůj podpis král Jiří V.

Výsledný zákon obsahoval celkem dvanáct článků na necelých šesti stranách. Preambule statutu vycházela ze závěrů, k nimž se došlo na imperiálních konferencích v letech 1926 a 1930. Schválením statutu došlo k jejich uvedení v platnost.³⁴ Následoval první článek, kde byl vymezen pojem dominium, platný ve své definici pro „dominium Kanada, Australský

³⁰ BALDI, R., *The Commonwealth: An Introduction* (2010), Milano 2010, s. 95.

³¹ KOVÁŘ, M. – VALKOUN, J., *The 'Balfour Formula' and the Imperial Conference of 1926*, in: SKŘIVAN, A. – SUPPAN, A. (Eds.), *Prague Papers on the History of International Relations*, Praha 2009, s. 599.

³² THOMPSON, s. 99.

³³ HUDSON, M. O., *Notes on the Statute of Westminster, 1931*, in: Harvard Law Review, Vol. 46, Iss. 2, Dec. 1932, s. 262.

³⁴ *Statute of Westminster, 1931* [22 Geo. 5, Ch. 4.] s. 1. [http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1931/4/pdfs/ukpga_19310004_en.pdf; cit. 2016-09-07].

svaz, dominium Nový Zéland, Jihoafrickou unií, Irský svobodný stát a Newfoundland“.³⁵ Zákon proto platil jen pro dominia vzniklá před rokem 1931. Druhý článek rušil Zákon o platnosti koloniálních zákonů z roku 1865. Třetí část se vztahovala k pravomocem dominiálních parlamentů. Čtvrtá se týkala vztahu vlád v Londýně a v dominiích. Parlament ve Westminsteru nemohl nadále přijímat zákony, které by byly závazné pro dominia, pokud by s tím samotné dominiální vlády nesouhlasily.³⁶ Pátý a šestý článek upravovaly Zákon o obchodním loďstvu (*Merchant Shipping Act*) z roku 1894 respektive Zákon o koloniálních soudních dvorech admirality (*Colonial Courts of Admiralty Act*) z roku 1890. Sedmá část se týkala pravomocí parlamentů v kanadských provinciích a jejich vztahu k parlamentu v Ottavě.³⁷ Osmý, devátý a desátý článek se týkaly především Austrálie a Nového Zélandu. V jedenáctém článku se vymezoval pojem kolonie, který se stal neplatným pro zmíněná dominia, a v posledním dvanáctém článku je uveden název zákona, Westminsterský statut.³⁸

V důsledku přijetí Westminsterského statutu byl kanadský parlament postaven na roveň britskému. Není divu, že toto odstranění právní a symbolické struktury Britského společenství bylo přijato v Ottavě se souhlasem.³⁹ Zákon vešel v Kanadě v platnost hned 12. prosince 1931, následujícího dne, co byl přijat v Londýně. Od této chvíle můžeme rovněž pohlížet na Kanadu v zahraničně politické oblasti jako na samostatnou jednotku. Přijetím statutu ovšem nebylo vyřešeno rázem všechno. V hodnocení, že Westminsterský statut udělil nejstaršímu dominiu nezávislost ve všech aspektech politiky, bychom měli být opatrnější, protože například až do roku 1982 potřebovala kanadská vláda souhlas od britského parlamentu, pokud chtěla změnit svou ústavu.⁴⁰

Cesta k legislativní nezávislosti Kanady v roce 1931 se vyvíjela postupně a obešla se bez vážnějších konfliktů. Případné krize se objevovaly pouze v politické rovině a jejich řešení byla projednávána na imperiálních konferencích. Po skončení první světové války se začaly objevovat mezi Londýnem a Ottawou neshody především v oblasti zahraniční politiky, kde chtěli kanadští představitelé získat mnohem větší míru autonomie. Výsledkem jednání a snah řešení vzniklých problémů byla formulace vztahu mezi britskou a ostatními dominiálními vládami v Balfourově deklaraci na imperiální konferenci v roce 1926. Právně byla nová pozice vývoje vztahu mateřské země a dominia Kanady zakotvena ve Westminsterském statutu z roku 1931, jehož schválením začala nová éra ve vzájemných britsko-kanadských vztazích.

³⁵ Tamtéž, s. 2.

³⁶ Tamtéž, s. 3.

³⁷ HUDSON, s. 281.

³⁸ *Statute of Westminster*, s. 5.

³⁹ JUDD, s. 304.

⁴⁰ ZÁZVORKA, s. 34.

2. Imperiální vazby v době Velké hospodářské krize

2.1. Ottawská ekonomická konference

Poté, co došlo ve dvacátých letech k celkovému oživení poválečného obchodu, zasáhla svět v roce 1929 ekonomická krize. Krach na newyorské burze měl za následek rychle rostoucí propad obchodu a zvyšující se počet nezaměstnaných ve všech zemích napojených na ekonomiku Spojených států amerických. Prohlubující se krize vedla na samém počátku 30. let 20. století k politickým změnám v Kanadě i ve Velké Británii.

Kabinet Mackenzieho Kinga nahradila po volbách na podzim roku 1930 vláda jeho oponenta z řad konzervativců Richarda Bedforta Bennetta. Konzervativní strana Kanady reagovala na hospodářskou krizi a vedla předvolební kampaň zaměřenou na ekonomická témata, která byla rok po začátku světové krize pro pozdějšího premiéra důležitější než otázky konstitucionální. Když Bennett odjížděl krátce po svém zvolení na imperiální konferenci do Londýna, sliboval svolání další konference, zaměřené především na ekonomické problémy v impériu. Aby dostal svému slibu, pozval na závěr londýnského setkání přítomné státníky ze zemí Britského společenství národů, aby se sešli následujícího roku na imperiální ekonomické konferenci v Ottawě.⁴¹

Ve Spojeném království mezitím čelila MacDonaldova druhá labouristická vláda kritice kvůli nevyrovnanému rozpočtu a vysokým výdajům na sociální politiku. Pod tlakem bankéřů a odborových předáků se rozhodl britský premiér podat 23. srpna roku 1931 demisi.⁴² Následující den vytvořil dočasnou krizovou vládu „národní jednoty“, která se ovšem skládala z řady konzervativních politiků včetně Stanleyho Baldwina.

Když během léta 1931 američtí věřitelé vybrali většinu zlatých zásob v *Bank of England*, nezbylo krizové vládě jiné řešení, než snížit hodnotu libry šterlinků vůči zlatu. Dne 24. září 1931 bylo přikročeno k devalvaci domácí měny o 25 %.⁴³ Většina dominií se rozhodla pro napojení svých měn na libru šterlinků a následné vytvoření tzv. šterlinkového bloku. Kanadská vláda se rozhodla pro jinou cestu. S cílem dosažení větší finanční nezávislosti si vybrala navázání své měny raději na americký dolar.⁴⁴ Vzhledem ke všem těmto problémům,

⁴¹ JACKS, D. S., *Defying Gravity: The 1932 Imperial Economic Conference and the Reorientation of Canadian Trade*, 2011, s. 8 [<http://www.nber.org/papers/w17242.pdf>, cit. 2016-11-15].

⁴² MORGAN, K., *Ramsay MacDonald*, London 2006, s. 71.

⁴³ ELLINGER, s. 42.

⁴⁴ LLOYD, L., *Loosening the Apron Strings: The Dominions and Britain in the Interwar Years*, in: *The Round Table*, Vol. 92, Is. 369, 2003, s. 291.

kteřé musela britská vláda řešit, byla ekonomická konference v Ottawě odložena až na rok 1932.

Světová hospodářská krize podnítila ve Velké Británii kromě devalvace libry šterlinků a opuštění zlatého standardu rovněž otevření otázky imperiálních preferencí, která zde rezonovala už od té doby, co roku 1903 Joseph Chamberlain z liberálně-unionistické strany představil ekonomický systém, zahrnující 10% zdanění zahraničního zboží, čímž mělo dojít k zvýhodnění produktů uvnitř impéria, které by se tímto krokem stalo jednotným obchodním celkem.⁴⁵ Chamberlain se tak snažil reagovat na hospodářské problémy Velké Británie po Búrské válce a zastával názor, že je pro celé impérium výhodnější podporovat obchod s „vlastními lidmi“ než ho udržovat s „konkurenty.“⁴⁶ Argumenty Josepha Chamberlaina a následná diskuze kvůli tarifní reformě a imperiální preferenci vedly k rozštěpení nejen jeho strany, ale celé společnosti na dva tábory.⁴⁷ První z nich byl pro zachování volného obchodu a druhý se přikláněl pro zavedení preferenčních tarifů. Politika volného obchodu, zavedená ve 40. letech 19. století, byla ale v té době považována za posvátnou doktrínu a plány Josepha Chamberlaina se neuskutečnily. S neúspěchem jeho kampaně v roce 1906 skončila první ze tří etap politického boje, ve kterých se britští protekcionisté snažili zavést systém imperiálních preferencí.

Druhá etapa se váže k období let 1917–1923. Debaty o opuštění volného obchodu a imperiální jednotě se v této době objevily kvůli poklesu konkurenceschopnosti britského průmyslu, vysoké nezaměstnanosti a znehodnocování měny.⁴⁸ Britská veřejnost se obávala, že zavedením celních preferencí dojde ke zdražení potravin, což bylo jedním z hlavních důvodů, proč zastánci tarifů nepřesvědčili voliče ve svých předvolebních kampaních už v letech 1906, 1910 nebo 1918. V roce 1923 ztratili parlamentní většinu ve volbách Baldwinovi konzervativci, zastávající imperiální preference, následkem čehož se zformovala v lednu 1924 menšinová vláda labouristů Ramsayho MacDonalda, obhajující volný obchod.⁴⁹

Na všechn dovoz byly sice imperiální preference vládnoucí politickou scénou odmítány, ale už zákon o financích z roku 1919 určitý druh preferencí pro zboží ze zemí Britského impéria připouštěl, neboť by se podle něj mohlo v budoucnu clo na specifikované imperiální produkty snížit.⁵⁰ Následkem dalšího zákona o financích z roku 1926 došlo k uvalení

⁴⁵ LOBELL, S. E., *Second Image Reversed Politics: Britain's Choice of Freer Trade or Imperial Preferences, 1903–1906, 1917–1923, 1930–1932*, in: *International Studies Quarterly*, Vol. 43, Is. 4, 12th January, 1999, s. 677.

⁴⁶ JUDD, s. 204.

⁴⁷ Tamtéž, s. 214.

⁴⁸ LOBELL, s. 679.

⁴⁹ JUDD, s. 216.

⁵⁰ GLICKMAN, D. L., *The British Imperial Preference System*, in: *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 61, No. 3, 1947, s. 441.

snížených cel na automobily, alkohol, cukr a tabák od dodavatelů z dominií, ale na dovozu zboží do Velké Británie se tyto celní sazby nijak podstatně neprojeví.⁵¹

Třetí a konečná etapa boje za zavedení zóny imperiálního volného obchodu, jak bývá systém preferencí někdy rovněž označován, probíhala od roku 1930 do ekonomické konference v Ottawě. Změna zavedeného systému se zdála být nemožná, pokud by nenastala nějaká mimořádná situace. Tou měla být podle zastánců celního protekcionismu právě světová hospodářská krize. Ochrana domácího trhu dovozními cly znovu ožila ve volební kampani konzervativní strany v říjnu 1931 a poté, co vystřídal 5. listopadu 1931 ve funkci ministra financí jednoho z největších zastánců volného obchodu Philipa Snowdena,⁵² Neville Chamberlain, navracející se k odkazu svého otce, bylo jasné, že k nějakému posunu ve finanční politice dojde.⁵³

Dne 4. února 1932 představil Neville Chamberlain v Dolní sněmovně návrh na 10% zdanění většiny dováženého zahraničního zboží (netýkalo se pšenice, masa a jiných specifikovaných produktů).⁵⁴ Mimo jeho předkládaný plán měly stát až do 15. listopadu 1932 výrobky z dominií, britských mandátních území, Indie nebo Jižní Rhodesie. V listopadu by pro ně pak vstoupily v platnost obchodní dohody, kterými se měla zabývat nadcházející imperiální konference v létě téhož roku.⁵⁵ Jeho návrh zákona byl v Dolní sněmovně schválen a dne 1. března 1932 vešel v platnost pod názvem Zákon o dovozních clech (*The Import Duties Act*). Jeho následkem došlo na vytvoření rady (*An Import Duties Advisory Council*), zabývající se dovozními cly a na jejíž doporučení parlamentu mohlo dojít k dalšímu zvýšení cel na dovážené zboží.⁵⁶ V několika případech byly krátce po vydání zákona produkty zdaněny dokonce až o 33 %.⁵⁷

Ochrana obchodu uvnitř impéria byla pro Spojené království problematická z hlediska dovozu hlavních zemědělských produktů, mezi něž patřilo například maso, máslo a mléčné výrobky. Do Velké Británie se těchto produktů dováželo ze zemí Commonwealthu pouze lehce přes 30 % (z Kanady dokonce jen 2 %). Z ostatních států se jich dováželo ovšem více než dvakrát tolik (nejvíce z Dánska a Argentiny).⁵⁸

Kanadský export do Spojených států amerických následkem protekcionistického celního zákona z roku 1930 (*Smoot-Hawley Tariff Act*), zavedeného administrativou prezidenta

⁵¹ GLICKMAN, s. 442.

⁵² EICHENGREEN, B. J., *Sterling and the Tariff, 1929-32*, Princeton 1981, s. 5.

⁵³ ELLINGER, s. 43.

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ GLICKMAN, s. 442.

⁵⁶ EICHENGREEN, s. 36.

⁵⁷ GLICKMAN, s. 443.

⁵⁸ HODSON, H. V., *Before Ottawa*, in: *Foreign Affairs*, Vol. 10, Is. 4, 1932, s. 595.

Herberta Hoovera, postupně klesal v období 1929–1933 z počátečních 46 % na 37 %. Proto museli Kanadčané hledat odbytiště pro své zboží jinde. Kanadský export do Velké Británie se ve stejné době zvýšil o téměř 10 %.⁵⁹ Obecně však obchod nejstaršího dominia v důsledku krize upadal a země se potýkala s obrovskou nezaměstnaností. V roce 1933, kdy krize dosáhla svého vrcholu, bylo z každého tisíce práce schopných obyvatel 265 nezaměstnaných.⁶⁰

Svolání imperiální ekonomické konference do kanadského hlavního města bylo symbolické. Dosud se jen dvakrát konference zemí Britského impéria uskutečnila mimo Londýn a vždy se jednalo o Ottawu. Poprvé se tak stalo roku 1894, kdy zde proběhla tehdy ještě koloniální konference. Trvalo bezmála 40 let, než bylo město v provincii Ontario znovu svědkem velkého shromáždění politiků zemí Britského společenství.

Pokud se zaměříme na důvody svolání konference, nesmíme opomenout fakt, že se Londýn snažil upevnit pouta s dominií, z části oslabená Westminsterským statutem,⁶¹ novým spojením, založeném na upřednostnění obchodu s nimi. Zastáncem této nové vazby s mateřskou zemí byl i kanadský ministerský předseda Bennett, který už roku 1930 v rámci svého pozvání zástupcům Spojeného království a dominií do Ottawy nabízel zemím Britského impéria zvýhodnění na kanadském trhu oplátkou za jejich preference na kanadské zboží.⁶² Jeho plány spočívaly ale především v prosazování kanadských zájmů.

Konferenci slavnostně zahájil generální guvernér Kanady Vere Brabazon Ponsonby, devátý hrabě z Bessborough, dne 21. června 1932 v místní Dolní sněmovně, jemuž připadla rovněž role předsedy konference. Za Velkou Británii na jednání přijeli ministerský předseda Stanley Baldwin a ministr financí Neville Chamberlain. Dále se setkání zúčastnili premiéři nebo vyslaní zástupci vlád Australského svazu, Nového Zélandu, Jihoafrické Unie, Irského svobodného státu, Newfoundlandu,⁶³ Indie a Jižní Rhodesie.

Úsilí zástupců Spojeného království o zvýšení britského exportu naráželo na snahy dominiálních politiků chránit vlastní průmysl, pro který představovala mateřská země hlavního konkurenta. V případě Kanady byl ovšem hlavním obchodním rivalem a dodavatelem zboží její jižní soused, který v roce 1927 předstihl Velkou Británii v pozici největšího obchodního partnera země.⁶⁴

⁵⁹ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 128.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ GARCEAU, O., *The Ottawa Conference: An Experiment in Indirect Imperialism*, in: *Harvard Business Review*, Vol. 13, Is. 3, 1935, s. 382.

⁶² STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 137.

⁶³ Na ottawské ekonomické konferenci byl Newfoundland naposledy zastoupen jako nezávislé dominium.

⁶⁴ JACKS, s. 2, [<http://www.nber.org/papers/w17242.pdf>, cit. 2016-12-10].

Britové usilovali o zlepšení situace několika kroky, které by v důsledku vedly k upřednostnění obchodní výměny v rámci impéria, a proto neváhali učinit dominiím řadu ústupků, aby jejich idea byla přijatelnější. Zástupci Spojeného království se proto na konferenci přikláněli spíše k nižším celním sazbám na produkty z impéria než k vytváření celních bariér pro zboží z ostatních zemí.⁶⁵ Snaha získat lepší přístup na britský trh představovala jeden z hlavních cílů kanadské delegace v Ottawě, i když nebylo zcela jasné, zda to bylo kvůli vizi nahradit Spojené státy americké jako hlavního odběratele zboží mateřskou zemí nebo z důvodu pokusit se navrátit kanadský export zpět na úroveň, které dosáhla před rokem 1930.⁶⁶

V otázce exportu do Spojeného království se Kanadčané snažili ochránit své zájmy prosazením principu preferencí v rámci impéria a současně zablokováním přístupu sovětského zboží (zejména dřeva a pšenice) na britský trh, protože představovalo potenciální konkurenci pro kanadské exportéry. Bennett toto stanovisko velmi zdůrazňoval. Dokonce na začátku srpna 1932 obvinil některé britské poradce z vlastních zájmů v sovětském dovozu ryb a dřeva do Spojeného království.⁶⁷ Tímto svým přístupem si vysloužil kritiku od Nevilla Chamberlaina, kterému se kromě Bennettova „agresivního tónu“ nelíbilo, že spíše než jako předseda celé konference vystupuje výhradně v roli vůdce kanadské delegace.⁶⁸ Další problematický bod jednání vyvstal, když Bennett nechtěl přijmout jednostranně výhodné požadavky britských výrobců na kanadském trhu. Vzhledem k jeho přístupu to dokonce v jednu chvíli vypadalo, že dohoda mezi oběma stranami skončí krachem; nakonec však Bennett britským požadavkům ustoupil.⁶⁹

Výsledkem jednání byly tzv. ottawské dohody, tj. řada bilaterálních obchodních smluv mezi zúčastněnými stranami. Britská delegace uzavřela dohody se zástupci Kanady, Australského svazu, Jihoafrické Unie, Nového Zélandu, Indie, Newfoundlandu a Jižní Rhodesie. Kanada uzavřela samostatné oboustranné smlouvy s Irským svobodným státem, Jihoafrickou Unií a Jižní Rhodesií.

Ve vzájemné obchodní smlouvě s Velkou Británií, podepsané na poslední schůzi konference 20. srpna 1932, se Kanada zavázala, že přistoupí na preferenční systém pro více než dvě stě dovážených britských produktů buď tím, že sníží dovozní cla, celní tarify recipročně upraví s jinými zeměmi, anebo využije obou možností.⁷⁰ V 21. článku se stanovilo, že pokud by nastala situace, že by vyvstala hrozba manipulace cen ze strany cizích zemí, čímž by se

⁶⁵ Tamtéž, s. 9.

⁶⁶ Tamtéž, s. 22.

⁶⁷ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 142.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Tamtéž, s. 143.

⁷⁰ GLICKMAN, s. 444.

porušila vyváženost systému imperiálních preferencí, měli signatáři uvalit na toto zboží z tohoto státu dočasné obchodní embargo, což se v případě Velké Británie kupříkladu stalo v otázce dovozu dřeva ze Sovětského svazu.⁷¹

Bennettova politika s heslem „Kanada na prvním místě“ se projevila volnou interpretací 14. smluvního článku. V něm se Kanada zavázala, že žádné již existující clo na britské zboží nebude zvýšeno bez konzultace s celním výborem (*The Tariff Board*), což byla instituce zakládaná s ideou, že bude hájit nepolitické názory v obchodních vztazích v rámci impéria.⁷² Uvalení 20% dovozního cla na regenerovanou celulózu⁷³ z Velké Británie bez konzultace se zmíněným výborem vedlo k znevážení jeho úlohy a funkce. Následkem soudního rozhodnutí se z rady stal pouze poradní orgán, čímž došlo k anulování jednoho ze stěžejních bodů ottawské konference.⁷⁴

Nejvíce se důsledky uzavřených smluv projevíly ve statistikách britského obchodu s impériem. Zatímco v letech 1924–1929 se celkový dovoz zboží do Spojeného království ze zemí impéria pohyboval okolo 30 %, po setkání v Ottawě dosáhl téměř 39 % v roce 1934. Dovoz kanadského zboží do Velké Británie se zvýšil ve stejné době přibližně o dvojnásobek. Export zboží z britských ostrovů do zemí, účastnicích se konference, se sice zvýšil, ale *de facto* se jen vrátil na stejnou úroveň, na které se nacházel v době před vypuknutím světové hospodářské krize.⁷⁵

Náznak možného odklonu od systému imperiálních preferencí přišel z Kanady už v lednu roku 1933. Premiér Bennett souhlasil s tím, aby začala jednání s Washingtonem o obchodní dohodě.⁷⁶ Stalo se tak po zvolení Franklina Delano Roosevelta americkým prezidentem, jenž se už ve své předvolební kampani vymezoval proti Hooverovu celnímu zákonu, omezujícím obchod s Kanadou. Revizí systému, nastaveném na imperiální ekonomické konferenci roku 1932, byla pak obchodní dohoda, podepsaná 15. listopadu 1935 americkým státním tajemníkem Cordellem Hullem a kanadským premiérem Mackenzie Kingem, ve které bylo garantováno oběma stranami snížení dovozních cel. Kanadáné tím poskytl Američanům stejné výhody jako členům impéria a zboží ze Spojeného království bylo v Kanadě vystaveno silné americké konkurenci, což označil britský velvyslanec ve Washingtonu Ronald Lindsay jako výraznou hrozbu preferenčnímu systému.⁷⁷ O tři roky

⁷¹ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 143.

⁷² GARCEAU, s. 387.

⁷³ Jedná se o celulózu regenerovanou z roztoku celulózy nebo z jejího derivátu. Slouží především k výrobě celofánu.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž, s. 385.

⁷⁶ JACKS, s. 24.

⁷⁷ WANNER, J., *Spojené státy a evropská válka 1939–1945: Pevnost Amerika*, sv. 1, Praha 2001, s. 77.

později vyjednaly Velká Británie i Kanada se Spojenými státy americkými obchodní dohody, kde se Londýn i Ottawa vzdaly preferenčního systému výměnou za výhody amerického trhu.⁷⁸

Přestože do imperiální ekonomické konference v létě roku 1932 vkládal Neville Chamberlain velké naděje, ukázaly se její výsledky v podobě uzavřených obchodních smluv pouze jako kompromisní a dočasná řešení, po kterých nenásledovaly takové úspěchy, jaké byly zpočátku předpokládány. Obchod uvnitř impéria sice zaznamenal určitý vzestup, ale nastavený preferenční systém následky krize neodvrátil. Jeho postupné opouštění Kanadany i Brity nakonec ukázalo, že budoucnost těchto zemí přeci jen spočívá ve světovém volném obchodu.

2.2. Otázka Newfoundlandu

V období, následujícím po konferenci v Ottawě, čelily britská i kanadská vláda hospodářským obtížím dominia Newfoundland, kterému hrozil bankrot. Kanadané zde odvrátili jednu ekonomickou krizi už v roce 1881, ale jejich finanční podpora tomuto dominiu klesala na počátku 30. let. 20. století v souvislosti s obavou o stav domácí ekonomiky, až byl Newfoundland v roce 1933 zcela závislý na pomoci mateřské země, kde panovaly obavy, že pokud by se finanční situace tohoto dominia neřešila, mohlo by to mít neblahé důsledky pro dobrou pověst celého impéria.⁷⁹

Newfoundland měl v této době status samosprávného dominia, ale už dříve se několikrát projednávalo jeho možné připojení ke Kanadě. Odmítavé stanovisko k tomuto kroku je známo už z roku 1867. Náznaky, že by mohlo dojít ke vstupu do společné konfederace s Kanadou, se objevily ještě v letech 1869 a 1895, kdy vlády v St. John's vyjednávaly ohledně této otázky s Ottawou. Roku 1869 byla jednání už velmi blízko konečné dohodě, ale skončila nakonec krachem, když ve volbách na Newfoundlandu vyhrála strana vystupující proti konfederaci a v roce 1895 hrály zase negativní úlohu ekonomické důvody.⁸⁰ Poté, co Newfoundland získal roku 1907 statut dominia, nebyla otázka vstupu do kanadské konfederace ve větší míře diskutována, jelikož měl *de facto* stejnou pozici v rámci Britského impéria. Po první světové válce ovšem na rozdíl od Kanady samostatně nevstoupil do Společnosti národů.

Místo spojení obou dominií se po roce 1918 naopak diskutovalo o problémovém vymezení hranic mezi Labradorem, teritoriem Newfoundlandu, a kanadskou provincií Québec.

⁷⁸ LLOYD, s. 292.

⁷⁹ MALONE, G, *Don't Tell the Newfoundlanders: The True Story of Newfoundland's Confederation with Canada*, Toronto 2012, s. 5.

⁸⁰ EGGLESTON, W., *Newfoundland: The Road to Confederation*, Ottawa 1974, s. 4.

Soudní výbor Tajné rady v Londýně (*Judicial Comittee of the Privy Council*), nejvyšší soudní orgán pro celé Britské impérium, rozhodl v roce 1927 o tom, že rozsáhlá území kolem řeky Hamilton připadly Newfoundlandu, což se setkalo s pocitem křivdy v Québecu.⁸¹

Roku 1928 se konaly na Newfoundlandu volby, které vyhrála zdejší Liberální strana a premiérem se stal Richard Squires, jehož provázely politické skandály z minulého funkčního období, kdy musel rezignovat.⁸² Squires čelil hospodářským potížím a neustálému růstu státního dluhu. S finančními těžkostmi se jeho země potýkala celé desetiletí, když ze 43 miliónů dolarů z počátku 20. let narostl státní dluh v roce 1929 na částku zhruba 79 miliónů dolarů.⁸³ Squiresova vláda reagovala na zhoršující se finanční situaci půjčkami od kanadských bank, a dokonce se pokusila jednat s Ottawou o prodeji Labradoru za 110 miliónů dolarů, ale tento krok se nakonec neuskutečnil.⁸⁴

Nástup hospodářské krize se na ostrově a jeho teritoriu, orientovaném převážně na rybolov, projevil prudkým poklesem ceny ryb, které patřily k hlavním vývozním artiklům země. Není proto divu, že kvůli tomu nastal další velký propad zdejší ekonomiky a pokračování politiky, založené na finančních injekcích ze zahraničí, se stávalo pro jakoukoli vládu v dominiu nemožným.⁸⁵

Volby v červnu 1932 vyhrála Sjednocená strana Newfoundlandu (*United Newfoundland Party*) pod vedením Fredericka Charlese Alderdice. Poté, co se stal tento muž novým premiérem, jednal o ekonomické situaci své země s britským ministrem pro dominiální záležitosti Jamesem Henrym Thomasem. Z jednání vzešel návrh ustanovit komisi, která by vypracovala zprávu o situaci v dominiu a navrhla by možná řešení.⁸⁶ Jmenovaná komise by se podle jejich návrhu skládala ze tří členů, z nichž prvního měla jmenovat Velká Británie, druhého Kanada a třetího Alderdiceho vláda. Londýn si ovšem ponechal konečné rozhodnutí o schválení všech členů, včetně potvrzení zástupce kanadské strany, jehož jméno s Ottawou pouze konzultoval.⁸⁷

Newfoundlandská královská komise (*The Newfoundland Royal Comission*; též někdy Amulreeova komise) vznikla 17. února 1933. Do jejího čela Britové vybrali Williama Warrendera Mackenzieho, prvního barona z Amulree, který zastával post ministra letectví v letech 1930–1931 ve vládě Ramseyho MacDonalda. Bennett navrhl do komise bankéře

⁸¹ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 121.

⁸² OVERTON, J., *Economic Crisis and the End of Democracy: Politics in Newfoundland During the Great Depression*, in: *Labour/Le Travail*, Vol. 26, Fall 1990, s. 95.

⁸³ NEARY, s. 11.

⁸⁴ Tamtéž, s. 14.

⁸⁵ HALE, D., *The Newfoundland Lesson*, in: *The International Economy*, Vol. 17, Iss. 3, Summer 2003, s. 53.

⁸⁶ NEARY, s. 14.

⁸⁷ Tamtéž, s. 15.

Charlese Alexandra Magratha a newfoundlandská vláda nominovala rovněž kanadského finančníka Williama Evena Staverta. Hlavní podíl na sepsání závěrečné zprávy měl tajemník komise Peter Alexander Clutterbuck z britského ministerstva pro dominiální záležitosti, považovaný za jednoho z největších expertů na záležitosti Newfoundlandu.⁸⁸

Členové královské komise se setkali poprvé v Halifaxu v březnu 1933 a krátce poté, co přijeli do St. John's začali shromažďovat informace o zdejších poměrech.⁸⁹ Obyvatelé ostrova chtěli sice změnu, ale stavěli se odmítavě k jakékoli možnosti spojení se svým „sesterským dominiem Kanada“, které je v těžkých časech ekonomické krize opustilo.⁹⁰ Předseda komise Amulree proto viděl jedinou možnou cestu v britské správě Newfoundlandu i vzhledem k tomu, že se svými spolupracovníky odhadl státní dluh přibližně na 101 miliónů dolarů, což byla pro dominium příliš velká zátěž, jelikož nemělo podle sčítání obyvatelstva z roku 1921 ani 300 tisíc obyvatel.⁹¹

Britský ministr pro dominiální záležitosti Thomas měl od předsedy komise pravidelné informace ohledně postupu na finalizaci závěrečné zprávy. Společně s ministrem financí Nevillem Chamberlainem se rozhodli probrat situaci při nejbližším setkání s Bennettem.⁹² Když byl s touto ideou Bennett konfrontován, rozhodl, že za takových okolností se Kanada nebude podílet na žádné finanční podpoře Newfoundlandu. Bez Bennetovy podpory se Kanadčané v komisi Magrath a Stavert, stavějící se k britskému plánu zdrženlivě a považující za nejlepší dlouhodobé řešení spojení s Kanadou, ocitli v situaci, kdy byl jejich vliv na její rozhodnutí už malý a pod závěrečnou zprávu jim nezbývalo nic jiného než se podepsat. Výhody spatřovali tak jen pro kanadské banky, kterým měly být splaceny jejich dřívější newfoundlandské půjčky.⁹³

Závěrečná zpráva byla předložena 4. října 1933 v britské Dolní sněmovně. Konstatovalo se v ní, že Newfoundland byl v „obrovských finančních potížích“ z důvodu „absence konstruktivní administrativy, následkem čehož byl politický systém zneužíván k osobním a stranickým cílům“.⁹⁴ Aby mohla být zavedena potřebná ekonomická opatření, navrhovali členové komise několikaletou „přestávku od stranické politiky“ zavedením dočasné vládní komise (*Government by Comission*).⁹⁵

⁸⁸ MALONE, s. 6.

⁸⁹ NEARY, s. 17.

⁹⁰ MALONE, s. 11.

⁹¹ *Newfoundland Royal Comission 1933: Report* [H. M. S. O.], s. 42 [http://collections.mun.ca/cdm/ref/collection/cns/id/19997, cit. 2017-2-10].

⁹² NEARY, s. 25.

⁹³ MALONE, s. 10.

⁹⁴ *Newfoundland Royal Comission 1933: Report* [H. M. S. O.], s. 223.

⁹⁵ Tamtéž.

Podle navrhovaného plánu se vládní komise skládala ze šesti členů. Tři zástupce měl Newfoundland a stejný počet členů byl určen pro britskou stranu. V čele stál guvernér, který se přímo zodpovídal britskému ministrovi pro dominiální záležitosti. Finanční záležitosti Newfoundlandu měly být spravovány přímo z Londýna.⁹⁶

Amulreeova zpráva se dostala před členy newfoundlandského parlamentu dne 21. listopadu 1933. Poté bylo na premiérovi Alderdicem, aby přesvědčil své kolegy ve vládě o rychlé ratifikaci předkládaného plánu. Brzy vyšlo najevo, že opozice proti tomuto návrhu sice existovala, ale nebyla příliš početná, proto došlo o týden později k jeho schválení.⁹⁷ V prosinci 1933 byla přeměna politického systému po legislativním procesu ve Velké Británii dokončena. Následujícího roku započala svou činnost komisi vláda. Newfoundlandu byla od té chvíle pozastavena samostatnost, aniž by bylo určeno na jak dlouhou dobu.⁹⁸ Dominiem zůstal jen podle názvu.

Součástí Kanady se Newfoundland v této době nestal. Naopak se vrátil zpět do řízení Londýna jako britská kolonie. V listopadu 1933 napsal kanadský velvyslanec ve Washingtonu William Duncan Herridge náměstkovi ministra zahraničí Oscaru Douglassi Skeltonovi slova, vystihující celou situaci ohledně Newfoundlandu: „Jednoho dne ho převezmeme, ale v současnosti považuji jeho cenu za příliš vysokou.“⁹⁹

Čtrnáct let po ustanovení vládní komise proběhly na ostrově postupně dvě referenda o dalším směřování země. Na výběr bylo obnovení samosprávy, připojení ke Kanadě nebo pokračování vládní komise. V prvním referendu ze dne 3. června 1948 se ještě nerozhodlo, jelikož žádná z nabízených variant nepřekročila hranici 50 %.¹⁰⁰ Druhé referendum v červenci téhož roku, ve kterém se hlasovalo už jen mezi obnovením vlastní vlády a vstupem do kanadské konfederace, skončilo těsným výsledkem 52,3 % pro druhou z možností. Proces byl završen oficiálním připojením 31. března 1949.¹⁰¹ Je možné, že voliče, hlasujících v referendech pro vstup do konfederace, ke konečnému rozhodnutí vedla právě zkušenost z roku 1934, kdy byl nahrazen zdejší parlamentní systém dosazenou vládní komisí za podpory tehdejší politické reprezentace země.¹⁰²

⁹⁶ Tamtéž, s. 224.

⁹⁷ OVERTON, s. 92.

⁹⁸ BAKER, M., *Falling into the Canadian Lap: The Confederation of Newfoundland and Canada, 1945–1949*, 2003, s. 34 [<http://www.gov.nl.ca/publicat/royalcomm/research/fallingintotheCanadianlap.pdf>, cit. 2017-2-15].

⁹⁹ MALONE, s. 11.

¹⁰⁰ QUINLAN, T. – CADIGAN, S. T., *A New Look at Confederation: Shifting Population Dynamics and Newfoundland's Relationship with Canada, 1869–1949*, in: DARROCH, G., *The Dawn of Canada's Century: Hidden Histories*, Montreal 2014, s. 299.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 300.

¹⁰² OVERTON, s. 85.

3. Kanada a britská politika appeasementu

3.1. Sankce proti Itálii

Důležitost spolupráce Velké Británie s dominii ve 30. letech 20. století nespočívala jen v ekonomické oblasti, ale také ve společném postupu, kdyby mezinárodní situace kdekoliv ve světě vyústila do válečného konfliktu. Zatímco kanadská ekonomika se v tomto období stále vzpamatovávala z hospodářské krize, britská diplomacie byla konfrontována s řadou potencionálních hrozeb světové kolektivní bezpečnosti, z nichž hlavní představovaly nástup Adolfa Hitlera k moci v Německu, expanzionistické plány Itálie na rozšíření svého koloniálního panství v Africe i vlivu v některých okolních státech a v neposlední řadě také výboje militaristického Japonska na Dálném východě. Britská zahraniční politika nesoucí se ve znamení usmířování agresivních států bývá v období 2. poloviny 30. let 20. století označována jako politika appeasementu. Hlavní snahou Britů tehdy bylo vyhnout se válečnému střetu s výbojnými státy a z dominií se jim dostalo v této záležitosti podpory.

Členové britské vlády si byli vědomi zhoršující se mezinárodní situace ve světě, proto v roce 1934 ustanovili v rámci Výboru imperiální obrany užší výbor pod názvem Výbor pro obranné požadavky (*Defence Requirements Committee*), který měl analyzovat mezinárodní situaci a její dopad na ozbrojené složky. Podle závěrečné zprávy, kterou sepsali zástupci z řad politiků i všech ozbrojených složek, bylo označeno za největšího potenciálního protivníka Německo, proti němuž měla být dlouhodobě vedena obezřetná obranná politika. Druhou vážnou hrozbu představovalo podle zprávy Japonsko.¹⁰³

Od dubna do května roku 1935 se během oslav stříbrného výročí 25 let od nástupu krále Jiřího V. sešli v Londýně ministerští předsedové zemí Commonwealthu. Hlavním tématem jejich setkání byla zahraniční politika vůči Německu a Japonsku. Bennetta na toto setkání nedoprovázel jako obvykle podtajemník z kanadského ministerstva zahraničí Oscar Douglas Skelton, který měl velký vliv na formování vlastní zahraniční politiky. Před odjezdem kanadského premiéra do Londýna mu Skelton předal memorandum, obsahující nejdůležitější body a názory na vývoj světových událostí.¹⁰⁴ Skelton v něm poukazoval na provázanost problémů ohledně Německa i Japonska. Oba státy označil za nebezpečné pro mezinárodní vztahy. Japonsko kvůli jeho výbojům viděl jako hrozbu pro všechny státy v Pacifiku. Japonská expanzionistická politika byla však podle jeho názoru určována strachem ze Sovětského svazu,

¹⁰³ NEVILLE, s. 43.

¹⁰⁴ HILLMER, N., *O. D. Skelton: The Work of the World*, Montreal 2013, s. 267.

který se podle něj pro změnu obávalo útoku ze strany Německa na západní hranici. Skelton tedy zastával názor, že situace na Dálném východě je úzce propojena s otázkou vzestupu nacistického Německa v Evropě.¹⁰⁵

Britští politikové si uvědomovali, že v případě válečného střetu s Německem, Japonskem či Itálií nemohou čelit všem těmto státům najednou. V polovině 30. let 20. století se obávali především spojení Hitlera a Mussoliniho v Evropě. Snažili se tak najít s oběma totalitními státy rozumnou řeč. Britské pozornosti nemohla uniknout italská snaha o vybudování velké koloniální říše v Africe, kde chtěl Mussolini odčinit staré národní trauma z potupné porážky v bitvě u Aduy z konce 19. století. V prosinci 1934 proběhla šarvátka mezi italskými a etiopskými vojáky u pramenů Wal Wal (někdy též Walwal či Welwel) na jasně nedefinované hranici mezi Etiopií a italským Somálskem a přesto, že se ještě nejednalo o skutečný válečný střet, byl tento incident znamením, že by k němu mohlo v blízké době dojít. V létě roku 1935 neustále proplouvaly Suezským průplavem transportní lodě, převážející italské vojáky, kteří se společně s množstvím válečného materiálu rozmisťovali podél východních hranic Etiopie.¹⁰⁶

Když 3. října roku 1935 skutečně vpadla italská vojska do Habeše, členského státu Společnosti národů, očekávaly se reakce ostatních zemí této organizace, mezi něž patřila Velká Británie i Kanada. Všechny zastoupené země ve Společnosti národů, vyjma Itálie, přijaly 7. října 1935 v Ženevě zprávu, kde označily Itálii za agresora. Následně došlo k aktivování článku 16. *Paktu Společnosti národů*, podle něhož byli všichni povinni uvalit na agresora sankce.¹⁰⁷ Dne 10. října 1935 pak proběhlo ve shromáždění Společnosti národů odhlasování společných opatření proti Itálii a ustanovení Výboru osmnácti (*Committee of Eighteen*), který měl docílit mírového řešení.¹⁰⁸ Výbor, mezi jehož členy patřili i zástupci Kanady, začal svou práci pod předsednictvím portugalského diplomata Augusta de Vasconcella hned následující den. Náplní jejich práce měl být společný postup při naplňování sankcí a minimalizování jejich dopadu na ekonomiku států souhlasících s nimi.¹⁰⁹

Do Spojeného království přišly události ohledně etiopské krize a diskuze ve Společnosti národů v době, kdy se blížily všeobecné volby, během nichž Stanley Baldwin zdůrazňoval, že zájmem Velké Británie je zabránit válce a s pomocí Společnosti národů zachovat mír ve

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 268.

¹⁰⁶ CHURCHILL, W. S., *Druhá světová válka: Blížící se bouře*, sv. 1, Praha 1992, s. 156.

¹⁰⁷ JOHNSON, G., *Philip Noel-Baker, the League of Nations and the Abyssinian Crisis, 1935–1936*, in: STRANG, G. B. (ed.), *Collision of Empires: Italy's Invasion of Ethiopia and its International Impact*, New York 2013, s. 59.

¹⁰⁸ CHURCHILL, sv. 1, s. 160.

¹⁰⁹ JOHNSON, s. 61.

světě.¹¹⁰ V Kanadě zase probíhal poslední týden Bennettovy administrativy. Dosluhující kanadský premiér se vyjadřoval o angažovanosti své země ve Společnosti národů kladně, zatímco jeho rival Mackenzie King přistupoval k této organizaci s určitou dávkou skepse a později ji dokonce dával za vinu druhou světovou válku.¹¹¹

Dne 14. října 1935 vyhráli ve volbách v Kanadě liberálové a jejich předseda se tak mohl stát po pěti letech v opozici premiérem. Po vítězství Mackenzie Kingových liberálů rezignoval kanadský vysoký komisař v Londýně Howard Ferguson a ministerský předseda jmenoval do této funkce Vincenta Masseye, kterého chtěl na tuto pozici už v roce 1930, ale jeho plán se tehdy neuskutečnil vzhledem k vítězství Bennettových konzervativců.¹¹²

Ferguson krátce předtím vedl kanadskou delegaci ve Společnosti národů, ale po jeho návratu do Londýna a následné rezignaci připadla pozice hlavního zástupce Kanady v Ženevě Walteru Alexanderovi Riddelovi, jež se řadil mezi zkušené kanadské delegáty v této mezinárodní organizaci, neboť zde působil již od roku 1924.¹¹³ Na konci října 1935 představil Výbor osmnácti plán sankcí, který byl většinou členských zemí přijat. Sankce měly vstoupit v platnost 18. listopadu 1935.¹¹⁴ Dne 2. listopadu 1935 požadoval Riddell od své vlády instrukce ohledně zamýšleného návrhu ropných sankcí, ale ještě než dorazily, vyjádřil se před svými kolegy z ostatních členských států Společnosti národů, že bez ropy, uhlí, železa i oceli je seznam sankcí nekompletní. Navrhl proto jeho rozšíření právě o tyto suroviny.¹¹⁵

V mezinárodním tisku se objevily zprávy, tlumočící ropné sankce proti Itálii jako kanadský návrh, což rozzlobilo i Mackenzieho Kinga. Riddelovi proto vzkázal: „Musíte si uvědomit, že zastupujete kanadskou vládu, ne nějakou jinou vládu, delegaci nebo výbor.“¹¹⁶ Někteří Britové se obávali, že by případné ropné sankce proti Itálii a rostoucí vojenská přítomnost britského námořnictva ve Středozemním moři mohly být chápány Mussolinim jako přípravy na vyhlášení války.¹¹⁷ Stálý státní podtajemník na britském ministerstvu zahraničí Robert Vansittart se domníval, že rozšíření sankcí by mohlo vést k válce s Itálií, na což podle něj nebyla Velká Británie v žádném případě připravena.¹¹⁸

¹¹⁰ CHURCHILL, sv. 1, s. 163.

¹¹¹ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 112.

¹¹² Tamtéž, s. 168.

¹¹³ McKENZIE, F., *'The Last Ditch Defender of National Sovereignty at Geneva': The Realities behind Canadian Diplomacy during the Ethiopian Crisis*, in: STRANG, G. B. (ed.), *Collision of Empires: Italy's Invasion of Ethiopia and its International Impact*, New York 2013, s. 167.

¹¹⁴ JOHNSON, G., s. 61.

¹¹⁵ McKENZIE, s. 168.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 169.

¹¹⁷ JOHNSON, s. 63.

¹¹⁸ STRANG, G. B., *"The Worst of All Worlds:" Oil Sanctions and Italy's Invasion of Abyssinia, 1935–1936*, in: *Diplomacy and Statecraft*, Vol. 19, Is. 2, 2008, s. 216.

Mackenzie King zase předpokládal, že cílem Britů v Ženevě je ovlivňovat méně zkušené kanadské delegáty, aby zde navrhovali to, co oni sami nemohli. Podle premiéra tak Ferguson a poté Riddell chtěli pouze vyslyšet přání Londýna, spočívající v prosazování sankcí. Skelton a Loring Christie, poradci na kanadském ministerstvu zahraničí, rovněž upozorňovali na britské porušování kanadské suverenity. Nesouhlasili totiž s trvalými vazbami na zahraniční politiku mateřské země.¹¹⁹ Zároveň si byli vědomi toho, že mezinárodní hlas jejich země nemá takovou váhu jako hlas některé z velmocí.¹²⁰ Kanadský premiér se tak rozhodl pověřit vysokého komisaře v Londýně Vincenta Masseye, aby informoval Vládu jeho veličenstva, že Riddelovy návrhy nemají podporu kanadské vlády.¹²¹

Kanadský ministr spravedlnosti Ernest Lapointe pronesl dokonce 2. prosince 1935 na půdě parlamentu v Ottawě projev, kde označil Riddellem navrhnuté sankce pouze za jeho návrh, který nijak nereprezentuje stanoviska kanadské vlády. Svou roli v distancování se od Riddellova plánu hrály i vnitropolitické důvody. Lapointe jako premiérův poradce pro záležitosti Québecu si byl totiž vědom zdejší silné italské menšiny, podporující Mussoliniho a stavějící se výrazně proti jakýmkoli protiitalským sankcím. Lapointe již předtím přesvědčoval Mackenzieho Kinga, aby zabránil tomu, aby byl někdy nějaký Kanadčan poslán do cizí války mezi Itálií a Etiopií. Pro kanadského ministerského předsedu tak bylo snazší nesouhlasit s Riddellem, než ztratit Lapointeho a Québec.¹²²

Postup proti Mussolinimu po jeho napadení Habeše byl u Britů sice plný gest a prohlášení, ale neúčinnost sankcí a obava z války vedla k poškození prestiže Velké Británie a tím i jejího impéria. V prosinci roku 1937 byla na základě smlouvy, nejčastěji pojmenovávané po jejích hlavních aktérech jako Hoare-Lavalův plán, nabídnuta značná část Habeše Italům výměnou za stažení jejich jednotek. Tento plán územního uspořádání se nesl ve stylu tradičního koloniálního obchodování velmocí. Jeho zveřejnění ve francouzském a následně britském tisku vzbudilo odsouzení ze strany veřejnosti.¹²³

Dne 24. prosince proběhlo v Londýně neformální setkání vysokých komisařů dominií s nově jmenovaným britským ministrem zahraničí Anthony Edenem a ministrem pro dominiální záležitosti Malcolmem MacDonaldem. Když se rozhovory dostaly k Hoare-Lavalově smlouvě, poukázal Eden na nutnost přehodnocení celé situace ohledně etiopské krize. MacDonald tvrdil, že pokud by se dodržovaly všechny navrhnuté sankce, Mussolini by

¹¹⁹ McKENZIE, s. 177.

¹²⁰ Tamtéž, s. 179.

¹²¹ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 185.

¹²² McKENZIE, s. 180.

¹²³ ELLINGER, s. 87.

nepřistoupil na jednání o mírových podmínkách a navrhl proto, aby jeden z menších států předložil v Ženevě koncept opuštění rozšířených sankcí, což se nelíbilo kanadskému vysokému komisaři Vincentu Masseyovi, neboť podle jeho názoru měly předcházet zájmy Společnosti národů zájmům Londýna.¹²⁴

Zhoršení mezinárodní situace mělo za následek kanadský odstup od evropských záležitostí a zároveň odmítnutí vojenských sankcí.¹²⁵ Nakonec k žádnému uvalení ropných sankcí na Itálii nedošlo a neefektivní postup Společnosti národů proti agresorovi tak vedl k úplnému ovládnutí Etiopie Itálií v květnu roku 1936.¹²⁶ Svůj podíl na celkovém neúspěšném postupu proti Itálii mělo i Spojené království a Kanada.

3.2. Imperiální konference v roce 1937

V lednu roku 1936 obletěla celé Britské impérium zpráva o smrti krále Jiřího V., panujícího dlouhých 26 let. Nástupcem zemřelého panovníka se stal jeho syn Edward VIII., jehož období vlády trvalo necelý rok a končilo v prosinci 1936 aférou známou jako abdikáční krize, která se zapsala i do britsko-kanadských vztahů.

Edward VIII. byl v době svého nástupu na trůn stále svobodným mužem a po svém nástupu na trůn dal najevo, že má v úmyslu oženit se s Američankou Wallis Simpsonovou. Kromě jejího původu hrál v neprospěch sňatku i fakt, že byla tou dobou už podruhé vdaná a se svým manželem se chystala teprve rozvést. Premiér Stanley Baldwin, členové vlády společně s arcibiskupem z Canterbury Cosmem Gordonem Langem dávali najevo svůj nesouhlas.¹²⁷ Pod tlakem okolností se rozhodl Edward VIII. dne 10. prosince 1936 odstoupit a svým podpisem abdikace (*Instrument of Abdication*) se vzdal trůnu za sebe i za své potomky.¹²⁸

Poté, co s královou abdikací Baldwin seznámil Dolní sněmovnu, rozhodl se informovat dominiální vlády a očekával, že ji rychle přijmou. Jelikož se jednalo o neobvyklou situaci, bylo však nutné schválení zákona, který vycházel z textu abdikace, pojmenovaného jako Deklarace o abdikaci (*His Majesty's Declaration of Abdication Act*). Ten byl schválen hned 11. prosince

¹²⁴ SLOANE, W. Neville, *The Paradox of Peaceful Co-existence: British Dominions' Response to the Italo-Abyssinian crisis 1935–1936*, in: STRANG, G. B. (ed.), *Collision of Empires: Italy's Invasion of Ethiopia and its International Impact*, New York 2013, s. 198.

¹²⁵ LLOYD, s. 293.

¹²⁶ STRANG, s. 227.

¹²⁷ SMITH, R. W., *Rhetoric in Crisis: The Abdication Address of Edward VIII*, in: *Speech Monographs*, Vol. 30, Iss. 4, Nov. 1963, s. 335.

¹²⁸ EDWARD, R. I. – CRONKITE, F. C., *Canada and the Abdication*, in: *The Canadian Journal of Economics and Political Science / Revue canadienne d'Economie et de Science politique*, Vol. 4, No. 2, May 1938 s. 180.

1936. Pamatovalo se zde ovšem na postavení Kanady na základě Westminsterského statutu, proto bylo dominium v textu zákona požádáno o jeho uvedení v platnost.¹²⁹ O přijetí zákona v Kanadě tak musela rozhodnout tamní vláda.

Debata mezi členy Dolní sněmovny v Ottawě nebyla příliš jednoznačná. Mackenzie King se k situaci vyjádřil, že žádný parlament nemůže bránit králi v abdikaci, jelikož je to jeho právo.¹³⁰ V lednu roku 1937 byl v Kanadě zákon přijat v podobě tzv. Zákona o nástupnictví na trůn (*Succession to the Throne Act*). V platnost zde vstoupil ovšem až 31. března 1937.¹³¹ Přestože Kanada následovala zákonem britského příkladu, její pozice v rámci Westminsterského statutu byla reflektována.

Dva dny po korunovaci Edwardova bratra Jiřího VI. britským monarchou byla 14. května 1937 zahájena očekávaná imperiální konference v Londýně. Jejím předsedou se stal britský premiér Stanley Baldwin, kterého nahradil 28. května 1937 ve funkci britského premiéra i předsedy konference přední ministr jeho kabinetu Neville Chamberlain, pro něhož bylo setkání státníků ze zemí Britského společenství národů první velkou událostí ve funkci britského ministerského předsedy.¹³²

Na konferenci přijeli nejen zástupci dominií ale také Indie, Jižní Rhodesie a Barmy. Jednání se naopak nezúčastnila delegace Irského svobodného státu. Zájmy Newfoundlandu měl zastupovat britský ministr pro dominiální záležitosti, zájmy kolonií měl hájit ministr pro kolonie.¹³³ Většina z těchto státníků se účastnila i korunovace 12. května 1937, kde při králově přísaze došlo ke zmínění „národů Irska, Kanady, Austrálie, Nového Zélandu a Jihoafrické unie“ hned vedle národů Spojeného království, což bylo považováno za významnou změnu jejich pozice oproti předchozím královským přísahám.¹³⁴ Toto zdůraznění významu dominií velice ocenil i Mackenzie King, když zmínil v jednom ze svých projevů během konference, že poprvé během korunovace byl uznán vztah mezi králem a jeho lidem v Kanadě přímým a bezprostředním způsobem.¹³⁵

Po slavnostním zahájení konference následovaly proslovy předních státníků zúčastněných zemí a odsouhlasily se také hlavní body jejich téměř měsíc a půl dlouhého zasedání, mezi něž patřila zahraniční politika, otázka společné obrany, analýza obchodu uvnitř

¹²⁹ Tamtéž, s. 182.

¹³⁰ Tamtéž, s. 178.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² ELLINGER, s. 116.

¹³³ WILSON, R. R., *The Imperial Conference of 1937*, in: *The American Journal of International Law*, Vol. 32, No. 2, Apr. 1938, s. 335–336.

¹³⁴ *Imperial Conference, 1937. Summary of Proceedings*. [Presented to Parliament of the United Kingdom by Command of his Majesty, June, 1937.], s. 5 [<https://paperspast.natlib.govt.nz/parliamentary/AJHR1937-I.2.1.2.10>], cit. 2017-6-20].

¹³⁵ Tamtéž, s. 30.

impéria i koloniální záležitosti.¹³⁶ Skelton, účastníci se konference s kanadskou delegací, se vyjádřil už v dubnu 1937, tedy ještě před začátkem konference, že těmi hlavními diskutovanými tématy budou v Londýně především zahraniční politika a společná obrana.¹³⁷

Skeltonův předpoklad se potvrdil v Baldwinově zahajovacím projevu, kde předseda konference mluvil o tom, že ačkoli bude pozornost věnována i dalším tématům, obrana a zahraniční politika by měly být těmi nejdůležitějšími body jednání.¹³⁸ Všichni delegáti svých zemí se shodli, že „prvním cílem pro každého člena Commonwealthu je ochrana míru“. ¹³⁹ Už se ovšem nedebatovalo nad systémem kolektivní bezpečnosti, jenž byl dříve chápán jako určitý garant míru.¹⁴⁰

V průběhu jednání o obraně se Australský svaz a Nový Zéland zaměřily na imperiální jednotu a na bližší vojenskou spolupráci s mateřskou zemí, ale Kanada byla proti těmto plánům a odmítla přijmout koncepci společné obrany. Mackenzie King se k této záležitosti vyjádřil slovy: „Kdykoliv a kdekoliv v Evropě nastane konflikt, nemůže být očekáváno, že Kanada pošle nějaké ozbrojené síly, aby pomohla řešit spory evropských států, o nichž skoro nic neví [...] zejména, když mocná země jako Spojené státy americké žádné podobné povinnosti nemá.“¹⁴¹ Kanadský ministerský předseda soudil, že otázky obrany by měly rozhodovat vlády jednotlivých zemí. Již po několikáté se tak odvolával, že rozhodnutí závazná pro Kanadu musí rozhodnout parlament v Ottawě. Jeho přání se nakonec stalo skutečností v podobě závěrečného prohlášení.¹⁴² Zde se potvrdilo, že jednotlivé parlamenty „několika zemí Britského společenství národů mají rozhodovat o směru své vlastní obranné politiky“.¹⁴³

Dále se analyzoval obchod v rámci impéria od zavedení celních preferencí na předchozí konferenci v Ottawě. V roce 1937 byl zejména z kanadské strany patrný ústup od tohoto systému. Britové tehdy už ale také jednali o obchodní smlouvě se Spojenými státy americkými.¹⁴⁴ Důkazem dalšího opouštění systému nastaveném v ottawské smlouvě z roku

¹³⁶ Tamtéž, s. 6.

¹³⁷ HILLMER, s. 346.

¹³⁸ *Imperial Conference, 1937. Summary of Proceedings*. [Presented to Parliament of the United Kingdom by Command of his Majesty, June, 1937.], s. 7 [<https://paperspast.natlib.govt.nz/parliamentary/AJHR1937-I.2.1.2.10>, cit. 2017-6-20].

¹³⁹ SOWARD, F. H., *The Imperial Conference of 1937*, in: *Pacific Affairs*, Vol. 10, No. 4, Dec. 1937, s. 446.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 446.

¹⁴¹ LLOYD, s. 294.

¹⁴² SOWARD, s. 448.

¹⁴³ *Imperial Conference, 1937. Summary of Proceedings*. [Presented to Parliament of the United Kingdom by Command of his Majesty, June, 1937.], s. 12 [<https://paperspast.natlib.govt.nz/parliamentary/AJHR1937-I.2.1.2.10>, cit. 2017-6-20].

¹⁴⁴ SOWARD, s. 448.

1932 byla nová britsko-kanadská obchodní smlouva, podepsaná rovněž v Ottawě v únoru 1937, redukující předchozí celní preference na britské zboží.¹⁴⁵

Kromě ekonomických a koloniálních otázek se v Londýně probíral i postup ohledně uzavírání mnohostranných smluv. Závěrečné prohlášení konference v této věci mluvilo o tom, že každé dominium tvoří samostatný subjekt při uzavírání mnohostranné smlouvy.¹⁴⁶ Potvrdilo se tak stanovisko z imperiální konference z roku 1926. Předmětem jedné z diskuzí bylo také italské dobytí Habeše. Představitelé zemí Commonwealthu se shodli na tom, že Etiopii už nemohou zachránit. Britské vláda v listopadu 1938 nakonec uznala italského krále etiopským císařem a brzy učinila stejný krok i kanadská vláda.¹⁴⁷

Dne 10. června 1937 dorazila k účastníkům konference zpráva o smrti bývalého kanadského premiéra Roberta Bordena. Přítomní delegáti si proto připomněli památku člena imperiálního válečného kabinetu z doby první světové války. Shodli se také, že Borden významně přispěl k rozvoji celého Britského společenství národů.¹⁴⁸ Připomínka zesnulého Kanaďana během konference ukazuje, za jak váženého politika byl v celém impériu považován.

Můžeme se setkat s názory, že na imperiální konferenci v Londýně roku 1937 k žádné významné změně ve směřování zahraniční politiky zúčastněných zemí nedošlo. Stejně názory pak o ní mluví jako o pouhé reprezentační události.¹⁴⁹ Je sice pravdou, že výsledkem konference nebyl žádný významný dokument, zákon či smlouva, jak tomu bylo u předchozích imperiálních konferencí, Mackenzie King však vyzdvihl její smysl v důležitosti diskuze a komunikace na rozdíl od unáhleného jednání.¹⁵⁰

3.3. Britsko-kanadské vztahy od roku 1937 do začátku druhé světové války

Období, následující po londýnské imperiální konferenci, se vyznačovalo rychlými změnami rozložení sil ve světě. Německo i Japonsko se stávaly vzhledem ke svým krokům na mezinárodní scéně stále většími hrozbami pro Britské impérium a pokračující politika appeasementu Nevilla Chamberlaina, který se ve funkci předsedy vlády Jeho veličenstva vyznačoval na rozdíl od svého předchůdce Stanleyho Baldwina aktivním vměšováním do

¹⁴⁵ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 203.

¹⁴⁶ WILSON, s. 339.

¹⁴⁷ McKENZIE, s. 170–171.

¹⁴⁸ *Imperial Conference, 1937. Summary of Proceedings*. [Presented to Parliament of the United Kingdom by Command of his Majesty, June, 1937.], s. 7 [<https://paperspast.natlib.govt.nz/parliamentary/AJHR1937-I.2.1.2.10>, cit. 2017-6-20].

¹⁴⁹ ELLINGER, s. 116.

¹⁵⁰ SOWARD, s. 449.

zahraničněpolitických záležitostí,¹⁵¹ jim dovoľovala postupně stupňovat své nároky. Nebezpečí války chtěli však Britové s podporou dominií zažehnat.

Během svého pobytu v hlavním městě Spojeného království se v květnu 1937 setkal Mackenzie King s německým velvyslancem v Londýně Joachimem von Ribbentropem, který ho v průběhu rozhovoru pozval na návštěvu Německa, při níž by se mohl setkat s Hitlerem. Možnost takové schůzky uvítali i Chamberlain s ministrem zahraničí Edenem. Oba se totiž domnívali, že by mohl dát Mackenzie King Hitlerovi najevo, že pokud by nastal válečný konflikt s Německem, bude Kanada stát za svou mateřskou zemí. Ministr pro dominiální záležitosti Malcolm MacDonald zmínil, že by měl Mackenzie King Hitlerovi sdělit, že v případě války s Německem budou na britské straně všechna dominia.¹⁵²

Ke schůzce kanadského premiéra s německým říšským kancléřem došlo v Berlíně 29. června 1937, přičemž rozhovor obou státníků trval asi hodinu a půl. Mackenzie King si později zapsal do deníku, že na něj Hitler udělal dojem jako „hluboce upřímný a ryzí vlastenec“.¹⁵³ Během jejich rozhovoru mu zmínil na základě britského přání společný postup dominií v případě války Německa se Spojeným královstvím, ale zůstává otázkou, jak to celé německému diktátorovi formuloval a zda to z jeho slov Hitler pochopil.¹⁵⁴

Často se studie zaměřují především na krizi konce 30. let 20. století v Evropě, ale situace začala být v tomto období vyhrocená i na Dálném východě. V létě roku 1937 začala bez oficiálního vyhlášení války ofenzíva Japonců v Číně. Když japonské jednotky zaútočily na Šanghaj, Britové se začali obávat o své ekonomické zájmy v oblasti. Kanadáné věnovali větší pozornost rovněž vývoji situace v Evropě, ale už předchozího roku obdržel Mackenzie King varování od Spojeného štábního výboru (*Joint Staff Committee*), že v případě válečného konfliktu v Tichém oceánu bude pro Kanadu nemožné se bránit sama či udržet neutralitu.¹⁵⁵

Postoj Ottawy vůči dálnévýchodní krizi byl značně vyhýbavý. Premiér i jeho poradci Skelton a Christie se obávali možnosti uvalení sankcí proti Japonsku, které se v září 1937 na žádost čínského vyslance projednávali ve shromáždění Společnosti národů.¹⁵⁶ Dne 5. října 1937 vzbudila celosvětový ohlas řeč prezidenta Spojených států amerických Franklina Delano Roosevelta v Chicagu, v níž volal po mezinárodní karanténě proti agresivním státům, jejichž

¹⁵¹ ELLINGER, s. 113.

¹⁵² STACEY, C. P., *The Divine Mission: Mackenzie King and Hitler*, in: *Canadian Historical Review*, Vol. 61, No. 4, s. 505.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 506.

¹⁵⁵ MEEHAN, J. D., *Steering Clear of Great Britain: Canada's Debate over Collective Security in the Far Eastern Crisis of 1937*, in: *The International History Review*, Vol. 25, No. 2, 2003, s. 256.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 264.

kroky byly v rozporu s mírovými úmluvami. Vzhledem k izolacionismu, typického pro americkou předválečnou politiku, však zůstává Rooseveltův proslov nejasným, jelikož prezident později vyloučil, že by jeho „mezinárodní karanténa“ měla znamenat uvalení ekonomických sankcí proti agresorům.¹⁵⁷ Mackenzie King váhal s konkrétní odpovědí na Rooseveltovu řeč a 12. října sdělil Skeltonovi, že Kanada se nebude podílet na žádných opatřeních, které by mohly vést k válce. Byl však ochoten vyslat delegáta v roli pozorovatele na konferenci devíti velmocí v Bruselu, zabývající se situací na Dálném východě. Stavěl se však skepticky na možné výsledky jednání vzhledem k neúčasti Japonska.¹⁵⁸

Bruselská konference se uskutečnila od 3. do 24. listopadu 1937. Velkou Británií na ní reprezentovali Anthony Eden a ministr pro dominiální záležitosti Malcolm MacDonald, který zde měl zastupovat zájmy dominií. Ten proto požádal 18. října 1937 kanadskou stranu o vyjádření jejího stanoviska k postupu ohledně dálnévýchodní krize. Nabízela se buď materiální pomoc Číně, ekonomická opatření proti Japonsku nebo nevměšování se do dálnévýchodních záležitostí. Odpověď MacDonaldovi formuloval Loring Christie, který mu vzkázal, že cílem konference by mělo být uklidnění celé situace, takže by se téma protijaponských sankcí nemělo diskutovat a znovu zopakoval kanadský pohled, že Ottawa nepodpoří žádné akce, které by mohly vést na Dálném východě k válce.¹⁵⁹ Bruselská konference byla nakonec přerušena bez většího úspěchu v řešení dálnévýchodní krize sepsáním závěrečného prohlášení zúčastněných států, volající po ukončení konfliktu v Číně, ale bez definování jasného postupu proti Japonsku.¹⁶⁰

Zatímco na Dálném východě se řešení situace nenabízelo, v Evropě stupňoval své nároky Hitler. V březnu 1938 vyhlásil připojení Rakouska k Německu a začal výrazně vystupovat proti Československu, na jehož území se nacházela silná německá menšina, z čehož hrozil ozbrojený konflikt, do kterého by mohla být vtažena i Velká Británie. Kanada se však tehdy stavěla k možnosti vstupu do jakéhokoli válečného střetu ve světě zdrženlivě. V červnu téhož roku zaslal britský vysoký komisař v Ottawě Francis Floud stálému podtajemníkovi na ministerstvu pro dominiální záležitosti Edwardu Hardingovi do Londýna zprávu, kde shrnoval, že tehdejší snahou kanadské vlády bylo držet neutralitu a vyhnout se krokům, které by mohly vtáhnout dominium do války.¹⁶¹

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 265.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 267.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 272–273.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 278.

¹⁶¹ TNA, CAB 104/18, D. 28/6, Secret, Francis Floud to Edward Harding, 21st June, 1938, f. 1.

Vzhledem k vývoji mezinárodní situace zvyšovala Velká Británie koncem 30. let 20. století výdaje na své zbrojení. Také v Kanadě probíhaly debaty o možnostech zdejšího zbrojního průmyslu. V srpnu 1936 došlo k založení Kanadského obranného výboru (*Canadian Defence Committee*), mezi jehož členy patřili premiér společně s ministry financí, spravedlnosti a národní obrany. Ti se pak setkávali se zástupci všech vojenských složek k diskuzím o kanadském zbrojení. Mnozí politici i vojenští činitelé považovali tento výbor za jakousi protiváhu britského Výboru imperiální obrany (*Committee of Imperial Defence*).¹⁶² Vláda se pak ohledně zbrojení shodla, že pro obranu země by měl být prioritou rozvoj Kanadského královského letectva (*Royal Canadian Air Force*).¹⁶³

V květnu 1938 naléhal britský ministr obrany Thomas Inskip, aby se kanadský průmysl podílel na britském zbrojním programu.¹⁶⁴ K tomuto návrhu ho přiměl fakt, že Kanada byla průmyslově nejvyspělejší ze všech dominií i britských kolonií. Spatřoval také výhody v její geografické poloze vůči Velké Británii a vyzdvihl, že se nachází v relativním bezpečí proti útoku před potenciálními nepřáteli v Evropě či v Asii.¹⁶⁵

Důležitá otázka se týkala kromě spolupráce některých kanadských továren na britském zbrojení také výcviku letců ze Spojeného království v Kanadě. V jednom z rozhovorů na toto téma s britským vysokým komisařem v Ottawě Francisem Floudem se k plánu stavěl Mackenzie King s obavami, že by mohl mít vliv na nejednotnost země.¹⁶⁶ Byl si totiž vědom rozdílných postojů k celé věci u anglicky a francouzsky mluvících Kanadčanů. Někteří členové britské vlády se naopak domnívali, že se kanadský premiér pouze snaží vyhnout centralizaci a závazkům s mateřskou zemí.¹⁶⁷ V květnu 1938 vyslali Britové do Kanady misi, aby vyhodnotila, zda je země vhodná pro výrobu letadel a letecký výcvik pilotů. Později přijel osobně i velitel Ústřední výcvikové školy královského letectva (*Central Flying School of the RAF*) James Milne Robb a zabýval se zde možnostmi výcviku britských letců na území dominia, ale protahování jednání způsobila, že do začátku druhé světové války nenastoupil k výcviku v Kanadě ani jeden britský pilot.¹⁶⁸ Probíhali ovšem i debaty o výcviku Kanadčanů pro služby v královském letectvu ve Velké Británii. V květnu 1938 souhlasila kanadská vláda

¹⁶² STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 199.

¹⁶³ McANDREW, W. J., *Canadian Defence Planning Between the Wars: The Royal Canadian Air Force Comes of Age*, in: *Canadian Military History*, Vol. 22, Is. 1, Winter 2013, s. 68.

¹⁶⁴ MACKENZIE, H., 'Arsenal of the British Empire'? *British Orders for Munitions Production in Canada, 1936—39*, in: *Journal of Imperial & Commonwealth History*, Vol. 31, Is. 3, 2003, s. 48.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 49.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 56.

¹⁶⁷ STEWART, A., *The 1939 British and Canadian 'Empire Air Training Scheme' Negotiations*, in: *The Round Table*, Vol. 93, No. 377, Oct. 2004, s. 740.

¹⁶⁸ Tamtéž.

s tím, že bude vysílat ročně 120 mužů do letecké služby na britských ostrovech. K výcviku pak v období 1938–1939 odcestovalo z Kanady do mateřské země 118 mužů.¹⁶⁹

Na podzim 1938 byla hlavním tématem na mezinárodní scéně tzv. československá krize, kdy Hitler stupňoval německé nároky na československé pohraničí s německou menšinou. Během září 1938 navštívil Chamberlain osobně říšského kancléře k vzájemným rozhovorům se snahou situaci vyřešit. Před jeho první cestou mu 14. září Mackenzie King poslal zprávu, kde mu vyjádřil podporu a obdiv k jeho konání.¹⁷⁰ Kanadský ministerský předseda také zaslal prostřednictvím britského velvyslance v Londýně Nevila Hendersona, protože Kanada zde tehdy neměla velvyslanectví, zprávu pro německého ministra zahraničí Joachima von Ribbentropa,¹⁷¹ obsahující přání, aby dal Ribbentrop vědět Hitlerovi o velké důvěře, kterou Mackenzie King vkládal do jeho setkání s Chamberlainem. Kanadský premiér rovněž doufal, že společné úsilí obou státníků povede k „ochraně míru a blahu lidstva.“¹⁷² Musíme si uvědomit, že se touto cestou vracel k jeho osobnímu setkání s diktátorem z léta roku 1937, kde na něj udělal německý „vůdce“ velký dojem. Po druhé Chamberlainově schůzce s Hitlerem, s nímž se setkal ve dnech 22. a 23. září 1938 v Bad Godesbergu, se však dostaly z ministerstva pro dominiální záležitosti do Kanady informace o tom, že všechna jednání se blíží krachu vzhledem k Hitlerově neústupnosti a aroganci.¹⁷³

Rychlý vývoj událostí na konci září 1938 přispíval k obavám, že se v Evropě schyluje k válce. Chamberlain se proto pokusil získat podporu Mussoliniho k uspořádání konference čtyř velmocí.¹⁷⁴ Dne 29. září 1938 se pak zástupci Velké Británie, Francie, Německa a Itálie sešli v Mnichově, kde 30. září 1938 dospěli k dohodě, která měla za následek přičlenění pohraničních oblastí Československa k Německu. Po podepsání tzv. mnichovské dohody předložil Chamberlain ještě téhož rána Hitlerovi návrh prohlášení, kde se psalo o odhodlání obou jejich zemí nepustit se už nikdy do vzájemné války a Hitler je bez námitek podepsal. Chamberlain pak po svém příjezdu do Londýna papír s prohlášením veřejně ukazoval před jásajícími davy.¹⁷⁵

Ohlas dojmu vyřešení československé otázky a zabránění válce shrnoval Mackenzie King ve zprávě Chamberlainovi, kde mu gratuloval k úspěchu, ke kterému vedlo jeho mírové snažení.¹⁷⁶ Zásahu na udržení míru přiznával Chamberlainovi v reakci na výsledek

¹⁶⁹ STACEY, C. P., *Arms, Men and Governments: The War Policies of Canada 1939–1945*, Ottawa 1970, s. 82.

¹⁷⁰ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 215.

¹⁷¹ STACEY, *The Divine Mission...*, s. 506.

¹⁷² Tamtéž, s. 507.

¹⁷³ HILLMER, s. 362.

¹⁷⁴ NEVILLE, s. 140.

¹⁷⁵ CHURCHILL, sv. 1, s. 287.

¹⁷⁶ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 216.

mnichovské konference i Skelton. Ten však konstatoval, že za cenu míru Chamberlain a francouzský premiér Édouard Daladier v podstatě zatlačili Československo do situace, kdy muselo přijmout všechny Hitlerovi požadavky.¹⁷⁷

Mezinárodní napětí však po mnichovské konferenci neskončilo. Dne 15. března 1939 obsadil Hitler i zbytek Československa¹⁷⁸ a o den později zde vyhlásil protektorát. Touto událostí se Chamberlainova politika appeasementu ukázala jako neúčinná, což způsobilo, že byla válka považována za nevyhnutelnou ve Velké Británii i v Kanadě, kde se začaly šířit obavy, aby nedošlo k zavedení branné povinnosti, která byla v době první světové války nelibě nesena především mezi francouzsky hovořícími obyvateli Québecu.¹⁷⁹ Na konci března se tak v rozhovoru pro kanadský tisk vyjádřil předseda opoziční konzervativní strany Robert James Manion, že Kanada by sice v případě války měla stát po boku své mateřské země, ale vystoupil proti odvádění kanadských mladíků do bojů mimo hranice jejich rodné země. Tři dny po tomto Manionově prohlášení předstoupil před Dolní sněmovnu v Ottawě Mackenzie King s prohlášením, kde slíbil, že nedojde k zavedení povinných odvodů pro muže do vojenské služby v zámoří. Obecně se soudí, že tímto ujištěním premiér pomohl k jednotě země, když válka nakonec skutečně vypukla.¹⁸⁰

Za podobně důležitý projev byla současníky považována řeč kanadského ministra spravedlnosti Ernesta Lapointa na půdě parlamentu v Ottawě ze dne 31. března 1939, ve které se vyjadřoval k možnosti neutrality Kanady v případě, že se ocitne Velká Británie ve válce. Zdůraznil, že vzhledem k tehdejší mezinárodní pozici své země by byla její případná neutralita neudržitelná, jelikož by muselo například dojít k uzavření kanadských přístavů pro britská plavidla. Přestože považoval vstup do války pro dominium za složitou a komplikovanou záležitost, připomněl přítomným také jednotu Britského společenství národů.¹⁸¹

Událostí vzbuzující loajální vztah Kanadčanů k mateřské zemi byla pak návštěva britského královského páru v dominiu probíhající od 17. května do 15. června 1939. Královská návštěva byla výjimečná z toho důvodu, že poprvé v historii navštívil Kanadu její vládnoucí panovník. Není tak divu, že se celá slavnostní událost těšila velkému zájmu médií. Ve Velké Británii byla vnímána jako šance ukázat světu jednotu Britského impéria. Londýnský deník *The*

¹⁷⁷ HILLMER, s. 373.

¹⁷⁸ Jednalo se však pouze o území Čech a Moravy. Den předtím totiž vyhlásil samostatnost na Česko-Slovenské republice Slovenský stát.

¹⁷⁹ STACEY, *Arms, Men and Governments...*, s. 5.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 6.

¹⁸¹ TNA, CAB 104/19, Memorandum: Position of the Dominions in the Event of War, 18th May, f. 2.

Daily Telegraph jí dokonce popisoval jako imperiální misi historického významu pro vztahy mezi Korunou a zámorím.¹⁸²

Jiří VI. s manželkou královnou Alžbětou připluli na lodi *Empress of Australia* do Québecu 17. května 1939, poté cestovali vlakem do Vancouveru, navštívili hlavní město Britské Kolumbie Victorii a následně se vrátili zpět do provincie Ontario. Odtud se vydali 7. června na čtyřdenní návštěvu Spojených států amerických, během níž se setkali s prezidentem Rooseveltem.¹⁸³ Aby nebyla královská návštěva ve Spojených státech amerických považována jako nástroj britské propagandy proti americkému izolacionismu, nevystupovali zde Jiří VI. s manželkou jako „král a královna Spojeného království, ale jako král a královna Kanady“.¹⁸⁴ Poté se 11. června 1939 vrátili do nejstaršího dominia, odkud vypluli 15. června 1939 na palubě lodi *Empress of Britain* zpět do Velké Británie se zastávkou na Newfoundlandu.¹⁸⁵

Význam přítomnosti královského páru v Kanadě pár měsíců před začátkem války se poté několikrát zdůrazňoval. V rozhovoru ze dne 26. srpna 1939 s generálním guvernérem Johnem Buchanem, prvním baronem Tweedsmuiem, vyjádřil premiér dominia své přesvědčení, že návštěva Jiřího VI. přispěla k jednotě země i samotné vlády. Přiznal mu totiž, že vládní kabinet nebyl v době československé krize jednotný v názoru na vstup do války kvůli situaci ve střední Evropě, ale po královské návštěvě všichni jeho ministři souhlasili s podporou Velké Británie a Francie, pokud by tyto státy musely čelit německé agresi.¹⁸⁶

Přestože se Mackenzie King většinu svého působení v úřadu kanadského ministerského předsedy stavěl proti společné imperiální zahraniční politice, Chamberlainovu politiku appeasementu podporoval.¹⁸⁷ Přes všechny snahy a přesvědčení některých politiků, že se podaří konfliktu velkých rozměrů zabránit se válka stala nakonec v září 1939 skutečností, ke které bylo potřeba zaujmout jasný postoj. Díky krokům Mackenzieho Kinga na domácí politické scéně a pocitu sounáležitosti s Britským impériem, ke kterému přispěla královská návštěva v létě 1939, byla však Kanada na počátku druhé světové války jednotnou zemí.

¹⁸² POTTER, S. J., *The BBC, the CBC, and the 1939 Royal Tour of Canada*, in: Cultural and Social History, Vol. 3, Iss. 4, 2006, s. 432.

¹⁸³ VIPOND, M., *The Royal Tour of 1939 as a Media Event*, in: Canadian Journal of Communication, Vol. 35, No. 1, 2010, s. 158.

¹⁸⁴ BELL, P., *The Foreign Office and the 1939 Royal Visit to America: Courting the USA in an Era of Isolationism*, in: Journal of Contemporary History, Vol. 37, No. 4, Oct. 2002, s. 611.

¹⁸⁵ VIPOND, s. 158.

¹⁸⁶ STACEY, *Arms, Men and Governments...*, s. 7.

¹⁸⁷ STACEY, *A Very Double Life...*, s. 27.

4. Spojené království a Kanada na začátku druhé světové války

4.1. Společný vstup do války

Dne 1. září 1939 v ranních hodinách vpadly německé armády na území Polska. V poledne téhož dne se sešla britská vláda, která rozhodla o okamžité mobilizaci a zahájení evakuace žen i dětí z velkých měst, ale k oficiálnímu vyhlášení války ještě nedošlo.¹⁸⁸ O dva dny později 3. září 1939 v 9 hodin dopoledne předal britský velvyslanec v Berlíně Neville Henderson na německé ministerstvo zahraničí ultimátum, zformulované v noci ze 2. na 3. září 1939 britským ministrem zahraničí Edwardem Woodem, prvním hrabětem z Halifaxu, a jeho poradci. Podle předloženého ultimáta mělo Německo zastavit boje v Polsku se lhůtou na odpověď do 11 hodin téhož dne. Jelikož žádná odpověď z německé strany nepřišla, vystoupil Chamberlain po jedenácté hodině v rozhlase, kde oznámil, že Velká Británie je ve válečném stavu s Německem.¹⁸⁹

Členové kanadské vlády, která se sešla 1. září 1939 v 9 hodin dopoledne tamního času, se rozhodli svolat parlament na 7. září. Poté Mackenzie King informoval britského vysokého komisaře v Ottawě Geralda Campbella o tom, že všichni ministři kanadské vlády, včetně frankofonních Kanadčanů, jednomyslně souhlasí s pomocí své mateřské zemi. Prostřednictvím vysokého komisaře žádal Mackenzie King britskou vládu, aby ještě, než se sejde 7. září 1939 kanadský parlament, obdržel od Londýna neoficiální informace, jak si Velká Británie pomoc od Kanady představuje.¹⁹⁰

Poté, co se 3. září 1939 sešel v Londýně válečný kabinet, náčelníci vojenských štábů ozbrojených složek vypracovali zprávu, zabývající se možnostmi kanadské vojenské spolupráce. Pro námořní obranu požadovali, aby se šest torpédoborců kanadského královského námořnictva přesunulo pod britské velení a došlo k zabezpečení strategických námořních základů v Halifaxu u Atlantského oceánu i Esquimaltu u Pacifiku, které by mohly být využívány britským královským námořnictvem.¹⁹¹ Zpráva navrhovala, aby byla z důvodu „kanadské prestiže“ do Velké Británie vyslána vojenská jednotka nebo oddíl specialistů, zdůrazňovala především potřebu technických oddílů v britské armádě.¹⁹² Pro leteckou spolupráci se navrhovalo, aby v Kanadě došlo k rozšíření možností výcviku pilotů pro jejich

¹⁸⁸ ELLINGER, s. 343.

¹⁸⁹ ELLINGER, s. 348.

¹⁹⁰ TNA, Dominion Office (dále jen DO) 35/547/5, Telegram from the United Kingdom High Commissioner in Canada, 1st September, 1939, [Doc.] No. 304, f. 13.

¹⁹¹ TNA, DO 35/547/5, War Cabinet, Chiefs of Staff Committee: Canadian Cooperation, Report, f. 2.

¹⁹² Tamtéž, f. 7.

případnou službu v královském letectvu a to dokonce až na 2000 mužů ročně.¹⁹³ Závěry této zprávy pak shrnoval telegram vyslaný britskému vysokému komisaři do Ottawy 6. září 1939.¹⁹⁴ Mezitím proběhly v nejstarším dominiu nezbytné kroky k zabezpečení obrany pobřežních oblastí. Již na konci srpna roku 1939 došlo v Kanadě k mobilizování dobrovolných vojenských milicí¹⁹⁵ a na začátku září byly všechny jednotky kanadského královského letectva připraveny k obraně strategických přístavů, zejména Halifaxu.¹⁹⁶

Když se 7. září 1939 sešel v Ottawě kanadský parlament, v Dolní sněmovně k žádnému velkému rozdělení v názorech na kanadský vstup do konfliktu po boku mateřské země nedošlo. Předseda opozičních konzervativců Robert James Manion vyjádřil stanoviska své strany plně podporující spolupráci na pomoci Velké Británie. Mackenzie King ve svém zahajovacím projevu řekl, že „Kanadčané musí stát na straně západoevropských demokracií“.¹⁹⁷ Druhý den zasedání kanadského parlamentu Mackenzie King v projevu před členy Dolní sněmovny zdůraznil, že bezpečnost jejich země závisí na zajištění obrany kanadských pobřežních oblastí. Vyzdvihl proto strategickou důležitost Newfoundlandu a Labradoru, oblastí kontrolujících vstup do zálivu sv. Vavřince.¹⁹⁸ Zopakoval také, že jeho vláda nezavede povinné odvody, jelikož v té době považoval za dostačující úroveň dobrovolnictví ve všech částech země.¹⁹⁹ Celkově se členové sněmovny na vstupu Kanady do války shodli. Proti vystoupili pouze tři québečtí nacionalisté a jeden anglofonní pacifista.²⁰⁰ Kanada tak vyhlásila 10. září Německu válku.²⁰¹

Velká Británie potřebovala kvalitní zásobování formou konvojů, proto od počátku války projednávala vytvoření bezpečných zásobovacích tras v Atlantickém oceánu. První konvoj z kanadského území vyplul 16. září 1939 z Halifaxu v Novém Skotsku.²⁰² Námořní trasy z tohoto přístavu se ukázaly jako velmi důležité po celou dobu trvání druhé světové války. Kromě konvojů se probírala i možnost vyslání vojenské jednotky pro službu v Evropě. Ottawa proto 16. září 1939 odsouhlasila, že vyšle do zámoří jednu divizi. Během prosince téhož roku pak do

¹⁹³ Tamtéž, f. 9.

¹⁹⁴ TNA, DO 35/547/5, Telegram to the United Kingdom High Commissioner in Canada, 6th September, 1939, [Doc.] No. 218.

¹⁹⁵ TNA, CAB 21/2532, Telegram from the Government of Canada, 1st September, 1939.

¹⁹⁶ TNA, CAB 21/2532, W. P. (G) (39) 5., War Cabinet, Action Taken by the Dominions: Memorandum by the Secretary of State for Dominion Affairs, 6th September, 1939, ff. 2–3.

¹⁹⁷ TNA, CAB 21/2533, Telegram from the United Kingdom High Commissioner in Canada, 8th September, 1939, [Doc.] No. 329, f. [1].

¹⁹⁸ EGGLESTON, W., *Newfoundland: The Road to Confederation*, Ottawa 1974, s. 7.

¹⁹⁹ TNA, CAB 21/2533, Telegram from the United Kingdom High Commissioner in Canada, 9th September, 1939, [Doc.] No. 330, f. [2].

²⁰⁰ STACEY, *Arms, Men and Governments...*, s. 8.

²⁰¹ TNA, CAB 21/2533, Telegram from the Canadian Government to the Secretary of State for Dominion Affairs, 10th September, 1939, [Doc.] No. 71.

²⁰² CHURCHILL, sv. 1, s. 381.

Spojeného království dorazila postupně ve dvou konvojích tzv. první kanadská pěší divize (*1st Canadian Infantry Division*), které velel generálmajor Andrew George Latta McNaughton.²⁰³

Dne 21. září 1939 obeslal Chamberlain premiéry dominií s informací, že jeho válečný kabinet přezkoumal dosavadní úroveň spolupráce mateřské země s ostatními členy Britského společenství národů a navrhl, aby každý dominiální předseda vlády určil jednoho ze svých ministrů, který by odcestoval do Londýna, kde by zastupovat přímo svou zemi ve společných diskuzích s britskou vládou a dalšími dominiálními kolegy.²⁰⁴ Mackenzie King odpověděl na Chamberlainovu výzvu 4. října 1939 sdělením, že určil pro tuto funkci svého ministra těžebního průmyslu Thomase Alexandra Crerara. Zkušený liberální ministr se ovšem stavěl k formě podobné spolupráce uvnitř Commonwealthu skepticky.²⁰⁵

V britském tisku se pak objevily zprávy, referující o příjezdech dominiálních ministrů jako o formování určitého typu imperiálního válečného kabinetu, jako tomu bylo během první světové války. Mackenzie King však vydal prohlášení, ve kterém tyto informace popřel tvrzením, že žádný návrh ke zformování nějaké obdoby imperiálního válečného kabinetu neexistuje.²⁰⁶ Proti vzniku podobného tělesa a jakýmkoli centralizačním krokům ze strany mateřské země se totiž Mackenzie King vždy vymezoval. Už před válkou se stavěl proti schůzím vysokých komisařů z dominií v Londýně, které podle něj připomínaly určitou obdobu imperiální rady. Obával se, že na těchto schůzích by mohli vysocí komisaři prezentovat návrhy, dříve nekonzultované se svými vládami, nebo by zavázali svou vlastní vládu k postupu odporující směru její vlastní politiky. To byly také důvody, proč od roku 1936 naléhal na kanadského vysokého komisaře v Londýně Vincenta Masseye, aby se těchto setkání neúčastnil nebo na nich aktivně nevystupoval.²⁰⁷

Setkání dominiálních ministrů v Londýně během listopadu 1939 však připomínalo spíše než formování imperiálního válečného kabinetu malou imperiální konferenci. Své zástupce zde měly kromě Velká Británie i Kanady také Australský svaz, Nový Zéland, Jihoafrická unie a Indie. Crerar zde ovšem hájil především ekonomické zájmy své země, jelikož jeho hlavním cílem bylo vyjednat s Brity co nejvýhodnější podmínky ohledně dovozu pšenice z Kanady do Spojeného království.²⁰⁸ Britové ovšem s návrhy kanadské strany nesouhlasili, což ohrozilo probíhající jednání mezi oběma vládami na téma leteckého výcvikového plánu v Kanadě (tzv.

²⁰³ STACEY, *Arms, Men and Governments...*, s. 14.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 143.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 144.

²⁰⁷ FEDOROWICH, s. 364.

²⁰⁸ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 286.

Empire Air Training Scheme nebo též někdy *British Commonwealth Air Training Plan*), jelikož Mackenzie King podmínil přijetí plánu dosažením dohody o dovozu pšenice.²⁰⁹

Vyjednávání ohledně leteckého výcvikového plánu v Kanadě navazovalo na neúspěšné pokusy o jeho zavedení před druhou světovou válkou. Na začátku října roku 1939 odcestovala do Kanady z Liverpoolu mise pod vedením průmyslníka, znajícího velmi dobře poměry v nejstarším dominiu, Arthura Balfoura, prvního barona Riverdala, s cílem, aby co nejrychleji dospěla s kanadskou vládou v této věci k dohodě.²¹⁰ V listopadu 1939 však zůstaly debaty mezi členy mise a kanadskými politiky na mrtvém bodě kvůli otázce financování celého plánu. Odhadovaná částka v rozmezí od 900 milionů do 1 miliardy kanadských dolarů, která byla nesprávně pochopena některými politiky v Ottawě jako částka za první rok, kterou by měla Kanada zaplatit, byla mezi nimi považována za příliš vysokou pro zemi s pouhými 11 miliony obyvatel. Odhad částky se však netýkal jednoho roku, ale rozmezí tří a půl let. Mělo dojít také k jejímu rozdělení mezi Velkou Británií, Kanadu, Australský svaz a Nový Zéland.²¹¹

V listopadu 1939 členové mise uznali, že finanční náklady by mohly představovat pro zemi těžce postiženou hospodářskou krizí problém, proto informovali kanadskou vládu o tom, že chystají provést změny v otázce financování předkládaného plánu. Seznámili jí tak s návrhem, kde celková finanční zátěž pro Kanadu činila 313 miliónů kanadských dolarů.²¹² Mackenzie King se však stavěl k plánu stále skepticky. Pracovníci britského ministerstva pro dominiální záležitosti i britský vysoký komisař v Ottawě Gerald Campbell už přestávali věřit v možnost, že se v této věci dospěje k nějakému řešení.²¹³

Plán byl nakonec přijat až po dalších úpravách krátce po půlnoci 17. prosince 1939, kdy jej Mackenzie King podepsal. Po šesti týdnech vytrvalého vyjednávání tak nakonec došlo mezi oběma stranami k dohodě. Otazník však visel nad otázkou, zda se znovu pozměněnou smlouvou budou souhlasit členové britského válečného kabinetu, ale ministr pro dominiální záležitosti je varoval, že jejich odmítnutí by mohlo vést k úplnému zrušení plánu a dohoda tak nakonec byla ponechána ve znění, se kterým kanadský premiér souhlasil.²¹⁴ Díky jeho přijetí byla za celé trvání druhé světové války vycvičena třetina pilotů z celého Britského impéria na 107 základnách, rozmístěných po celé Kanadě.²¹⁵

²⁰⁹ Tamtéž, s. 287.

²¹⁰ STEWART, A., *The 1939 British and Canadian 'Empire Air Training Scheme' Negotiations*, in: *The Round Table*, Vol. 93, No. 377, 2004, s. 743.

²¹¹ FEDOROWICH, s. 371.

²¹² STEWART, A., s. 745.

²¹³ Tamtéž, s. 746.

²¹⁴ Tamtéž, s. 750.

²¹⁵ Tamtéž, s. 739.

Na jaře roku 1940 válka v Evropě pokračovala Hitlerovým napadením Dánska a Norska. Dne 10. května spustili Němci svůj *Blitzkrieg* i na západní frontě. Téhož dne nahradil Nevilla Chamberlaina ve funkci ministerského předsedy Velké Británie Winston Churchill. Fronta ve Francii byla ovšem prolomena a na konci května došlo k ohromné evakuaci britských expedičních sil u přístavu Dunkerque. Po této události zaslal Winston Churchill Mackenziemu Kingovi zprávu, kde mu sdělil své pochyby, zda se podaří udržet Francii v konfliktu. Zároveň mu ovšem vzkázal, že má „pevnou důvěru v britskou schopnost pokračovat ve válce, bránit ostrov i impérium.“²¹⁶

Dne 13. června 1940 se sešli členové kanadského válečného výboru (*Canadian War Committee*) s předáky opozice a společně se shodli na tom, že Kanada bude stát po boku své mateřské země i v případě, když Velká Británie zůstane v boji sama.²¹⁷ Dalšího dne vstoupila německá vojska do Paříže a 22. června podepsala francouzská vláda s Němci příměří. Po vyřazení Francie z konfliktu a vstupu Itálie do války na straně Německa se najednou ocitly země Britského společenství národů v boji osamoceny.

4.2. Cesta k Ogdensburgu

Po pádu Francie vzrostly u Kanadánů obavy, že pokud by se Němcům podařilo dobýt i britské ostrovy, dalším terčem útoku by se stala jejich země.²¹⁸ Není proto divu, že obrana severní Ameriky nabyla na vážnosti i ve Spojených státech amerických. Prohlubující se spolupráce ve vojenské oblasti mezi Kanadou a jejím jižním sousedem se tak stala důležitým tématem pro vlády obou zemí. Užší kooperace mezi Kanadou a Spojenými státy americkými se začala projevovat ve druhé polovině 30. let 20. století nejdříve v ekonomické oblasti. V roce 1935 došlo k podepsání obchodní smlouvy; o tři roky později ji následovala další. Ve vojenské oblasti měly však kontakty obou zemí mnohem menší tradici.

Po většinu 19. století se v Kanadě naopak počítalo s eventualitou válečného konfliktu se Spojenými státy americkými. Během první světové války sice existoval program výcviku Kanadánů pod britskou záštitou v Texasu, někteří Američané byli zase recipročně cvičeni v Kanadě, ale jednalo se vždy o britskou iniciativu a na hlubší kontakty ve vojenské oblasti mezi dominiem a Spojenými státy americkými neměla první světová válka příliš velký vliv.²¹⁹

²¹⁶ CHURCHILL, W. S., *Druhá světová válka: Jejich nejskvělejší hodina*, sv. 2, Praha 1993, s. 143.

²¹⁷ STACEY, *Arms, Men and Governments...*, s. 32.

²¹⁸ SANDWELL, B. K., *Canada*, London / New York / Toronto, s. 116.

²¹⁹ STACEY, *Arms, Men and Governments...*, s. 95.

Otázka nutnosti spolupráce obou zemí v obranných záležitostech vyvstala až koncem 30. let 20. století.

Když přijel Mackenzie King v roce 1938 do Washingtonu podepsat obchodní dohodu, mluvil s Rooseveltem na téma společné obrany amerického kontinentu, ale nejednalo se ještě o hlavní náplň jejich rozhovoru. Roosevelt se ale vyjadřoval v tom smyslu, že vzrůstající nebezpečí podpory nacismu ze strany jihoamerických států by mohlo představovat problém pro celý kontinent. Podle prezidentova názoru by tak měla Velká Británie i Kanada zvýšit svou výrobu vojenského letectva. V podobném duchu mluvil Roosevelt s Mackenzie Kingem i v červnu 1939, když kanadský premiér doprovázel královský pár při jeho návštěvě u prezidenta v Hyde Parku ve státě New York.²²⁰

Přístup k tématu obrany severní Ameriky proti případnému útoku ze strany nacistického Německa byl ovšem v obou zemích odlišný. Zatímco Washington spoléhal na to, že Velká Británie zvládne svoji obranu sama a hlavní pozornost věnovali zajištění samotného severoamerického kontinentu, Ottawa počítala především s obranou Britských ostrovů.²²¹ Na začátku srpna roku 1940 probíhaly ve Washingtonu debaty mezi politickými i vojenskými představiteli Spojených států amerických a zdejším britským velvyslancem Philipem Kerrem, jedenáctým markýzem z Lothianu, z nichž vzešel návrh, že americká strana by mohla poskytnout Velké Británii padesát torpédoborců výměnou za pronájem strategických základů na ostrovech v Karibiku a na Bermudách. V roce 1940 byly Spojené státy americké stále neutrální, ale předání padesáti válečných plavidel Velké Británii, které proběhlo v září 1940, bylo podle Churchilla milníkem na cestě Spojených států od neutrality k zatím neválčící straně.²²²

V poledne 16. srpna 1940 svolal Roosevelt tiskovou konferenci, kde informoval o debatách mezi Washingtonem a Londýnem ohledně získání námořních i leteckých základů k obraně západní polokoule a Panamského průplavu. Oznámil také, že kvůli obraně celého severoamerického kontinentu vede vláda Spojených států amerických jednání s kanadskou vládou.²²³ Poté Roosevelt požádal telefonicky Mackenzieho Kinga o schůzku následujícího dne ve městě Ogdensburgu ve státě New York, nacházejícím se těsně u hranic s Kanadou.²²⁴

Oba státníci zde podepsali 17. srpna 1940 tzv. Ogdensburskou smlouvu (někdy uváděnou také jako Ogdensburská deklarace), v níž se konstatovalo, že kanadský „ministerský

²²⁰ Tamtéž, s. 98.

²²¹ SANDWELL, B. K., *Canada*, London/ New York/ Toronto, s. 116.

²²² CHURCHILL, sv. 2, s. 383.

²²³ Tamtéž, s. 387.

²²⁴ STACEY, *Arms, Men and Governments...*, s. 338.

předseda a prezident diskutovali o vzájemných problémech obrany ohledně bezpečnosti Kanady a Spojených států“ a že se rozhodli ustanovit pro obě země Stálý společný obranný výbor (*Permanent Joint Board on Defence*), který se bude „v širokém smyslu zabývat obranou severní poloviny západní polokoule“. Dohodli se také, že každá země v něm bude zastoupena čtyřmi nebo pěti členy. Závěr jejich prohlášení zněl, že se výbor „sejde brzy“.²²⁵

Kromě mezinárodní politické situace hrál roli v přibližování Kanady ke Spojeným státům americkým i fakt, že kanadského premiéra pojilo s prezidentem přátelství, které můžeme označit za tak blízké, jak jen může mezi dvěma představiteli dvou zemí být.²²⁶ Jelikož oba státníci nekonzultovali před odjezdem do Ogdensburgu své kroky s vlastními vládami, můžeme považovat vzniklou dohodu za iniciativu Roosevelta a Mackenzieho Kinga.²²⁷

V Kanadě i ve Spojených státech amerických byla smlouva přijata s kladnými ohlasy, přestože někteří přesvědčení američtí izolacionisté neskřývali své pochybnosti. Pozitivně se o této dohodě psalo i v britském tisku, ale Churchill si později postěžoval, že Kanadčané smlouvu nekonzultovali s Brity. Na příkladu události ze srpna 1940 je však vidět, že pro Kanadu už nehrály vazby s mateřskou zemí tak velkou roli. Mnohem důležitější se jí jevil rozvoj vztahů se Spojenými státy americkými.²²⁸

Společný obranný výbor se poprvé sešel v Ottawě 26. srpna 1940. Během tohoto setkání si zástupci obou stran vzájemně vyměnili vojenské poznatky, které pak mohli předat svým vládám. Dále se dohodli o posílení obrany Newfoundlandu, na které se kromě Kanady měla brzy podílet i americká strana.²²⁹ Někteří historici jsou toho názoru, že rozhodnutí navázat spolupráci v oblasti společné obrany se Spojenými státy americkými představuje pro Kanadu posun od britského dominia k nové Kanadě jako amerického protektorátu.²³⁰

Spolupráce spočívající v jednotné politice obrany severní Ameriky ze srpna 1940 byla o rok později následována dohodou z Hyde Parku, zaměřenou na úzkou spolupráci v ekonomické oblasti. Po vojenské integraci tak následovala hlubší integrace severoamerických ekonomik. Kanada se tím ale *de facto* dostala v obou oblastech pod silný americký vliv.²³¹ Ogdensburgská smlouva byla tak pouze jedním z několika mezníků, které měly za následek

²²⁵ Tamtéž, s. 339.

²²⁶ BOTHWELL, R., *Foreign Affairs a Hundred Years On*, in: BUCKNER, P., *Canada and the End of Empire*, Vancouver 2005, s. 27.

²²⁷ STACEY, *Canada and the Age of Conflict...*, s. 312.

²²⁸ Tamtéž.

²²⁹ STACEY, *Arms, Men and Governments...*, s. 344.

²³⁰ STEWART, G. T., 'An Objective of US Foreign Policy since the Founding of the Republic': *The United States and the End of Empire in Canada*, in: BUCKNER, P., *Canada and the End of Empire*, Vancouver 2005, s. 94.

²³¹ Tamtéž, s. 101.

přiblížení obou zemí, jasně patrné po roce 1945, kdy došlo k postupnému odstranění všech bariér vzájemného obchodu a zavedení volného obchodu mezi oběma zeměmi.²³²

²³² Tamtéž.

Závěr

Zahraničněpolitické vztahy mezi Velkou Británií a jejím nejstarším dominiem prošly ve zkoumaném období překotným vývojem. Ogdensburgská smlouva byla v určitém smyslu završením jedné etapy britsko-kanadských vztahů v éře po vydání Westminsterského statutu. Téměř desetileté období zahrnující hospodářskou krizi, ekonomické zotavování, snahy zabránit ozbrojenému konfliktu ve světě a společný vstup obou zemí do druhé světové války potvrzovalo, že mezi Velkou Británií a Kanadou existovaly stále silné vazby na základě společné historie a tradic v rámci Britského společenství národů, ale volnost ve směřování vlastní zahraniční politiky dala kanadským politickým představitelům možnost hlubší spolupráce se Spojenými státy americkými.

Po první světové válce usilovali Kanaďané o určování vlastního směru své zahraniční politiky. Tuto možnost získali přijetím Westminsterského statutu v roce 1931, čímž započala v britsko-kanadských vztazích nová etapa. Na začátku 30. let 20. století zasáhla Velkou Británii i Kanadu světová hospodářská krize a mnoho politiků v Britském impériu bylo přesvědčeno, že by se z ní mohly jejich země lépe zotavit pomocí užších ekonomických vazeb, což mělo za následek vytvoření preferenčního systému na imperiální ekonomické konferenci v Ottawě v roce 1932. Kanaďané se sice k britským návrhům stavěli často skepticky, ale nakonec zde se zavedením tohoto systému souhlasili. Obchod v Britském impériu se po uzavření dohod z Ottawy stabilizoval, ale zde nastavené imperiální preference ztrácely pro Velkou Británii a Kanadu na významu po uzavření obchodních smluv mezi Kanadou a Spojenými státy americkými.

Další spolupráce Spojeného království a Kanady v ekonomických záležitostech se projevila v roce 1934 během řešení finančních problémů dominia Newfoundland, které mělo sice geograficky blíže ke Kanadě, ale nakonec ztratilo svůj status dominia a stalo se znovu *de facto* britskou kolonií, kde vládla ustanovená vládní komise. V roce 1934 se objevila i myšlenka připojit ostrov a jeho teritorium Labrador ke Kanadě, ale k realizaci této možnosti ještě nedošlo. Situace se změnila až po druhé světové válce, kdy se po výsledcích hlasování v referendech stal v roce 1949 Newfoundland a Labrador desátou kanadskou provincií.

Zatímco v první polovině 30. let 20. století hrály důležitou část britsko-kanadských vztahů ekonomická témata, od roku 1935 čelily obě země hrozbám ze strany agresivních států. Vedoucí političtí představitelé Velké Británie i Kanady vystupovali proti zavedení vojenských sankcí na tyto výbojné státy, jelikož se obávali, že by to mohlo mít za následek vypuknutí války. Zatímco ve třicátých letech se britská diplomacie aktivně podílela na řešení světových

problémů, kanadská diplomacie se snažila držet stranou většího zapojení do mezinárodních záležitostí. Když vystoupil roku 1935 kanadský delegát ve Společnosti národů s návrhem uvalení ropných sankcí na Itálii, kanadská vláda se od něj distancovala. Vlády obou zemí se stavěly i proti uvalení ekonomických sankcí na Japonsko v roce 1937. Imperiální konference z téhož roku však převratné změny ve vzájemných vztazích nepřinesla a spíše potvrdila již zaběhnuté závěry z minulých konferencí.

Přestože se kanadský ministerský předseda Mackenzie King většinu času vymezoval proti společné imperiální politice, britskou politiku usmiřování agresivních států, známou jako politika appeasementu, podporoval. Ve druhé polovině 30. let 20. století se tak dá říci, že politika obou zemí byla na mezinárodní scéně jednotná. Kanadský premiér si proto velmi cenil snah svého britského protějška Nevilla Chamberlaina o zachování míru v situacích, kdy se zdálo, že je válka na spadnutí. Oba státníci také sdíleli názor, že válce lze zabránit. V září 1939 musel vstup Kanady do konfliktu po boku mateřské země rozhodnout parlament v Ottawě. Kanada se v této době vyznačovala neobvyklou jednotou a stabilitou, což je pro zemi se silnou rivalitou dvou národů netypické. Tato jednota na začátku druhé světové války existovala především díky kompromisní politice Mackenzieho Kinga na domácí politické scéně, což mělo za následek, že se její političtí představitelé celkem jednotně shodli na vstupu své země do války po boku Velké Británie.

Na začátku druhé světové války se komunikace mezi Londýnem a Ottawou zintenzivnila vzhledem ke spolupráci z hlediska vojenské i zásobovací pomoci dominia své mateřské zemi. Důležitým bodem v jejich vztazích během prvních měsíců války bylo schválení výcviku pilotů na kanadském území (*British Commonwealth Air Training Plan*), k němuž měli Kanadčané celou řadu výhrad, ale nakonec s britským návrhem souhlasili. Následkem tohoto rozhodnutí bylo na výcvikových střediscích v Kanadě vycvičeno mnoho pilotů sloužících pak v leteckých jednotkách Spojeného království (RAF). Z kanadských přístavů rovněž vyplouvalo množství zásobovacích konvojů mířících do Spojeného království.

Po pádu Francie roku 1940 se v Kanadě objevily obavy, že by mohlo dojít i k pádu Velké Británie a Kanada by poté mohla čelit nepřátelskému útoku. Podobné názory se vyskytovaly i v tehdy neutrálních Spojených státech amerických, které by se po útoku na severní Ameriku ocitly ve válce. Prezident Roosevelt se tak rozhodl pro koordinaci společné obrany kontinentu s Kanadou. Setkání amerického prezidenta s kanadským premiérem ve městě Ogdensburg v srpnu roku 1940 se tak stalo mezníkem z hlediska vojenské spolupráce obou severoamerických zemí, která byla později následována dohodami, výrazně přibližující ekonomiky obou zemí.

Roli na přibližování Kanady ke Spojeným státům americkým mělo několik faktorů. Jedním z nich byla geografická blízkost obou zemí, druhým z nich byla nutnost společné obrany, kdyby Velká Británie padla a důležitým faktorem byl i ten, že oba přední státníci těchto zemí byli blízkými přáteli. Ogdensburgská smlouva symbolizovala i to k jaké válčící straně mají Spojené státy americké blíže. Když v prosinci roku 1941 vstoupily po boku Velké Británie i Kanady do konfliktu, začalo se rozložení válčících sil měnit a Spojené státy americké výrazně přispěly ke konečné porážce Itálie, Německa i Japonska.

Od roku 1931 se dále projevovalo v britsko-kanadských vztazích uvolňování dosud pevných vazeb. Nejednalo se ovšem o rychlé změny, ale o postupný, takřka evoluční, proces. Přestože druhá světová válka uspíšila přechod Kanady z britského vlivu pod vliv americký, vzájemné vazby nebyly přetrhány a Kanada dále pokračovala v podpoře své mateřské země v těžkých chvílích. Po druhé světové válce byla ovšem pozice bývalé koloniální mocnosti na mezinárodní scéně oslabena, zatímco Kanadě účast ve válce pomohla překonat následky světové hospodářské krize.

Lze tedy zhodnotit, že Ogdensburgská smlouva představuje významný milník, protože Kanadčané završily dvě dekády trvající snahy o větší míru nezávislosti, decentralizaci vztahů s mateřskou zemí a vytvoření zvláštního vztahu se Spojenými státy. Propojení kanadských ekonomických, obranných a ve velké míře i politických zájmů s Američany, výrazně ovlivnilo i další vývoj Kanady po druhé světové válce a její pozici nejen v měnícím se Britském společenství národů, ale také na mezinárodní scéně.

Seznam použité literatury

1) Nevydané prameny:

The National Archives (TNA)

Cabinet Papers (CAB)

CAB 21 – Cabinet Office and Predecessors: Registered Files (1916 to 1965)

CAB 21/2532 – Canadian Defence Measures

CAB 21/2533 – Canadian Defence Measures

CAB 104 - Cabinet Office and predecessors: Supplementary Registered Files (1923–1951)

CAB 104/18 – Imperial Defence: Dominions and Imperial Defence Policy

CAB 104/19 – Imperial Defence: Dominions and Imperial Defence Policy

Dominion Office Papers (DO)

DO 35 - Dominion Office and Commonwealth Relations Office: Original Correspondence

DO 35/547/5 – Canadian Defence

2) Monografie:

BALDI, Roberta, *The Commonwealth: An Introduction (2010)*, Milano 2010.

BERTON, Pierre, *Canada: From Sea to Sea*, Ottawa 1958.

EICHENGREEN, Barry J., *Sterling and the Tariff, 1929–32*, Princeton 1981.

EGGLESTON, Wilfried, *Newfoundland: The Road to Confederation*, Ottawa 1974.

ELLINGER, Jiří, *Neville Chamberlain: Od usmiřování k válce: britská zahraniční politika, 1937–1940*, Praha 2009.

FÍŘTOVÁ, Magdalena, *Kanada*, Praha 2014.

HILLMER, Norman, *O. D. Skelton: The Work of the World*, Montreal 2013.

- CHURCHILL, Winston S., *Druhá světová válka: Blížící se bouře*, sv. 1, Praha 1992.
- CHURCHILL, Winston S., *Druhá světová válka: Jejich nejskvělejší hodina*, sv. 2, Praha 1993.
- JUDD, Denis, *Impérium: Britská imperiální zkušenost od roku 1765 do současnosti*, Praha 1999.
- MALONE, Greg, *Don't Tell the Newfoundlanders: The True Story of Newfoundland's Confederation with Canada*, Toronto 2012.
- MORGAN, Kevin, *Ramsay MacDonald*, London 2006.
- NEARY, Peter, *Newfoundland in the North Atlantic World, 1929–1949*, Kingston – Montreal 1988.
- NEVILLE, Peter, *Hitler a Appeasement: Britský pokus zabránit druhé světové válce*, Líbeznice 2008.
- ROVNÁ, Lenka – JINDRA, Miroslav, *Dějiny Kanady*, 2. vyd., 2012.
- SANDWELL, Bernard K., *Canada*, London/ New York/ Toronto 1941.
- STACEY, Charles Perry, *A Very Double Life: the Private World of Mackenzie King*, 2nd Ed., Halifax 1985.
- STACEY, Charles Perry, *Arms, Men and Governments: The War Policies of Canada 1939–1945*, Ottawa 1970.
- STACEY, Charles Perry, *Canada and the Age of Conflict: a History of Canadian External Policies, Volume: 2, 1921–1948, The Mackenzie King Era*, Vol. 2, Toronto 1981.
- THOMPSON, John H., *Canada and the 'Third British Empire', 1901–1939*, in: BUCKNER, Phillip, *Canada and the British Empire*, New York 2008, s. 87–106.
- VALKOUN, Jaroslav, *Na cestě k Westminsterskému statutu: Velká Británie, dominia a proměna Britského impéria v letech 1907–1931*, Praha 2015.
- WANNER, Jan, *Spojené státy a evropská válka 1939–1945: Pevnost Amerika*, sv. 1, Praha 2001.

3) Články a dílčí studie:

BELL, Peter, *The Foreign Office and the 1939 Royal Visit to America: Courting the USA in an Era of Isolationism*, in: *Journal of Contemporary History*, Vol. 37, No. 4, Oct. 2002, s. 599–616.

BOTHWELL, Robert, *Foreign Affairs a Hundred Years On*, in: BUCKNER, P., *Canada and the End of Empire*, Vancouver 2005, s. 19–37.

EDWARD, R. I. – CRONKITE, F. C., *Canada and the Abdication*, in: *The Canadian Journal of Economics and Political Science / Revue canadienne d'Economie et de Science politique*, Vol. 4, No. 2, May 1938, s. 177–191.

ESBEREY, Joy E., *Personality and Politics: A New Look at the King-Byng Dispute*, in: *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 6, No. 1, Mar., 1973, s. 37–55.

FEDOROWICH, Kent, *Sir Gerald Campbell and the British High Commission in Wartime Ottawa, 1938–1940*, in: *War in History*, Vol. 18, Iss. 3, 2011, s. 357–385.

GARCEAU, Oliver, *The Ottawa Conference: An Experiment in Indirect Imperialism*, in: *Harvard Business Review*, Vol. 13, Iss. 3, Spring 35, s. 381–392.

GLICKMAN, David L., *The British Imperial Preference System*, in: *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 61, No. 3, May 1947, s. 439–470.

HALE, David, *The Newfoundland Lesson*, in: *The International Economy*, Vol. 17, Iss. 3, Summer 2003, s. 52–61.

HODSON, Henry Vincent, *Before Ottawa*, in: *Foreign Affairs*, Vol. 10, Iss. 4, Jul. 1932, s. 589–599.

HUDSON, Manley O., *Notes on the Statute of Westminster, 1931*, in: *Harvard Law Review*, Vol. 46, Iss. 2, Dec. 1932, s. 261–289.

JOHNSON, Gaynor, *Philip Noel-Baker, the League of Nations and the Abyssinian Crisis, 1935–1936*, in: STRANG, G. Bruce (ed.), *Collision of Empires: Italy's Invasion of Ethiopia and its International Impact*, New York 2013, s. 53–72.

KOVÁŘ, Martin – VALKOUN, Jaroslav, *The 'Balfour Formula' and the Imperial Conference of 1926*, in: SKŘIVAN, Aleš – SUPPAN, Arnold (Eds.), *Prague Papers on the History of International Relations*, Praha 2009, s. 595–600.

LLOYD, Lorna, *Loosening the Apron Strings: The Dominions and Britain in the Interwar Years*, in: *The Round Table*, Vol. 92, Iss. 369, Apr. 2003, s. 279–303.

LOBELL, Steven E., *Second Image Reversed Politics: Britain's Choice of Freer Trade or Imperial Preferences, 1903–1906, 1917–1923, 1930–1932*, in: *International Studies Quarterly*, Vol. 43, Iss. 4, 12/1/1999, s. 671–693.

MACKENZIE, Hector, *'Arsenal of the British Empire'? British Orders for Munitions Production in Canada, 1936–39*, in: *Journal of Imperial & Commonwealth History*, Vol. 31, Issue 3, 2003, s. 46–73.

McANDREW, William J., *Canadian Defence Planning Between the Wars: The Royal Canadian Air Force Comes of Age*, in: *Canadian Military History*, Vol. 22, Iss. 1, Winter 2013, s. 57–70.

McKENZIE, Francine, *'The Last Ditch Defender of National Sovereignty at Geneva': The Realities behind Canadian Diplomacy during the Ethiopian Crisis*, in: STRANG, G. Bruce (ed.), *Collision of Empires: Italy's Invasion of Ethiopia and its International Impact*, New York 2013, s. 165–184.

MEEHAN, John D., *Steering Clear of Great Britain: Canada's Debate over Collective Security in the Far Eastern Crisis of 1937*, in: *The International History Review*, Vol. 25, No. 2, Jun. 2003, s. 253–281.

OVERTON, James, *Economic Crisis and the End of Democracy: Politics in Newfoundland During the Great Depression*, in: *Labour / Le Travail*, Vol. 26, Fall 1990, s. 85–124.

POTTER, Simon J., *The BBC, the CBC, and the 1939 Royal Tour of Canada*, in: *Cultural and Social History*, Vol. 3, Iss. 4, 2006, s. 424–444.

QUINLAN, Terry – CADIGAN, Sean T., DARROCH, *A New Look at Confederation: Shifting Population Dynamics and Newfoundland's Relationship with Canada, 1869–1949*, in: DARROCH, Gordon, *The Dawn of Canada's Century: Hidden Histories*, Montreal 2014, s. 297–322.

SHARP, Walter R., *The Canadian Election of 1926*, in: *The American Political Science Review*, Vol. 21, No. 1, Feb. 1927, s. 101–113.

SLOANE, W. Neville, *The Paradox of Peaceful Co-existence: British Dominions' Response to the Italo-Abyssinian Crisis 1935–1936*, in: STRANG, G. Bruce (ed.), *Collision of Empires: Italy's Invasion of Ethiopia and Its International Impact*, New York 2013, s. 185–204.

SMITH, Robert W., *Rhetoric in Crisis: The Abdication Address of Edward VIII*, in: *Speech Monographs*, Vol. 30, Iss. 4, Nov. 1963, s. 335–339.

SOWARD, F. H., *The Imperial Conference of 1937*, in: *Pacific Affairs*, Vol. 10, No. 4, Dec. 1937, s. 441–449.

STACEY, Charles P., *The Divine Mission: Mackenzie King and Hitler*, in: *Canadian Historical Review*, Vol. 61, No. 4, s. 502–512.

STEWART, Andrew, *The 1939 British and Canadian 'Empire Air Training Scheme' Negotiations*, in: *The Round Table*, Vol. 93, No. 377, 2004, s. 739–754.

STEWART, Gordon T., *'An Objective of US Foreign Policy since the Founding of the Republic': The United States and the End of Empire in Canada*, in: BUCKNER, P., *Canada and the End of Empire*, Vancouver 2005, s. 94–116.

STRANG, G. Bruce, *"The Worst of All Worlds:" Oil Sanctions and Italy's Invasion of Abyssinia, 1935–1936*, in: *Diplomacy and Statecraft*, Vol. 19, Iss. 2, 2008, s. 210–235.

VALKOUN, Jaroslav, *Cesta k nezávislosti? Britsko-kanadské vztahy a důsledky uzavření americko-kanadské Platýzové smlouvy z roku 1923*, in: *Dvacáté století*, Vol. 8, Iss. 1, 2016, s. 162–171.

VALKOUN, Jaroslav, *Leopold Amery a cesta ke vzniku britského ministerstva pro dominiální záležitosti: K dějinám britského kolonialismu a imperialismu na počátku 20. století*, in: TUMIS, Stanislav – KOURA, Jan – SOUKUP, Jaromír (Eds.), *Kapitoly z britských a amerických dějin: profesorovi Martinu Kovářovi k padesátým narozeninám*, Praha 2015, s. 90–104.

VIPOND, Mary, *The Royal Tour of 1939 as a Media Event*, in: *Canadian Journal of Communication*, Vol. 35, No. 1, 2010, s. 149–172.

WILSON, Robert R., *The Imperial Conference of 1937*, in: *The American Journal of International Law*, Vol. 32, No. 2, Apr. 1938, s. 335–339.

4) Internetové zdroje:

BAKER, Melvin, *Falling into the Canadian Lap: The Confederation of Newfoundland and Canada, 1945–1949*, 2003, [<http://www.gov.nl.ca/publicat/royalcomm/research/fallingintothe canadianlap.pdf>].

Imperial Conference, 1937. Summary of Proceedings. [Presented to Parliament of the United Kingdom by Command of his Majesty, June, 1937.], [<https://paperspast.natlib.govt.nz/parliamentary/AJHR1937-I.2.1.2.10>].

JACKS, David S., *Defying Gravity: The 1932 Imperial Economic Conference and the Reorientation of Canadian Trade*, 2011, [<http://www.nber.org/papers/w17242.pdf>].

Newfoundland Royal Comission 1933: Report [H. M. S. O.] [<http://collections.mun.ca/cdm/ref/collection/cns/id/19997>].

Statute of Westminster, 1931 [22 Geo. 5, Ch. 4.], dostupné z [http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1931/4/pdfs/ukpga_19310004_en.pdf].

5) Vysokoškolské práce:

ZÁZVORKA, Jiří, *Zahraniční politika Kanady a Spojené státy*, Diplomová práce, Praha 2010.